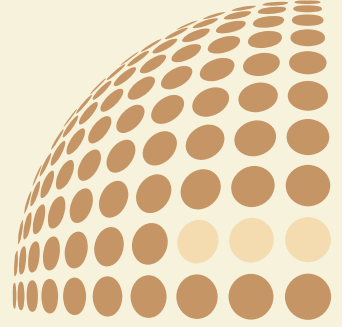

SETA ANALİZ

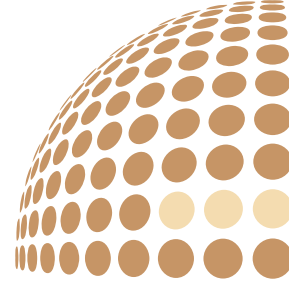
SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı | www.setav.org | Nisan 2010

İŞGAL ALTINDA İSTİKRAR ARAYIŞLARI 2010 IRAK SEÇİMLERİ

METE ÇUBUKÇU, TAHA ÖZHAN

SETA ANALİZ

AA, Youssef Badawi

Sayı: 20 | Nisan 2010

İŞGAL ALTINDA İSTİKRAR ARAYIŞLARI 2010 IRAK SEÇİMLERİ

METE ÇUBUKÇU, TAHA ÖZHAN

İÇİNDEKİLER

1. 1990'DAN BUGÜNE IRAK ÖZELİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ	7
2. IRAK EKONOMİ POLİTİĞİ	10
3. 2009 IRAK MAHALLİ SEÇİMLERİ	12
4. 2010 SEÇİMLERİ ÖNCESİ IRAK	16
5. IRAK'TA İŞGAL SONRASI ÜÇÜNCÜ SEÇİM	18
5.1 Irak'ta Siyasi Yelpaze ve Seçimlerin Yapısı	18
5.2 2010 Irak Genel Seçimleri	23
5.3 2010 Seçimleri Sonrası Partilerin Durumu	24
5.4 Irak Seçimleri Neyi Gösteriyor?	26
5.5 Koalisyon Denklemleri	27
SONUÇ VE ÖNERİLER	33

ÖZET

Irak'ta 7 Mart 2010 tarihinde yapılan genel seçimler, sadece bu ülkenin değil hem bölge ülkelerinin hem de ABD gibi uluslararası güçlerin stratejileri ve gelecek projeksiyonları açısından önem taşımaktadır. Eski Başbakan İyad Allavi liderliğindeki Irakiye İttifakı'nın 91 sandalye ile kazandığı seçimin sonuçlarına göre, şu anki Başbakan Nuri El Maliki'nin Hukuk Devleti İttifakı 89, Irak Milli İttifakı 70 ve Kürdistan İttifakı Listesi de 43 sandalye ile Irak Parlamentosu'ndaki yerini alacaktır. Bir pazarlıklar ve koalisyonlar siyasetine sahne olan Irak, yeni hükümetin kuruluş sürecinde de bu mücadelelerin yaşandığı bir coğrafya olarak hem ABD, hem İran, hem Türkiye ve hem de diğer komşu ülkeler tarafından dikkatle izlenecektir. Bu nedenle 7 Mart seçimlerinin sadece bir Irak seçimi olmadığını söylemek ve bu seçimlerin ABD ile İran arasındaki denkleme işaret eden, aynı zamanda başta Türkiye olmak üzere diğer bölge ülkelerini de yakından ilgilendiren karmaşık bir bulmaca olduğu tespitini yapmak son derece rasyonel bir bakış açısını yansıtmaktadır. Irak'ın, bölgenin bir *mikrokozmu* olduğu yaklaşımdan yola çıkarsak, Irak'ın geleceğinin Ortadoğu'nun geleceğiyle ne ölçüde yakından ilintili ve iç içe geçmiş olduğunu daha net bir biçimde görebiliriz.

Saddam döneminde olduğu kadar 2003'le başlayan işgal döneminde de zor nefes alan Iraklıların bu seçimlerle hangi mesajı vermeye çalıştıkları dikkat çekicidir. *Herkesin kendi mahallesine oy verdiği* bir tabloda bile, günün sonunda ortaya çıkan sonuç, milliyetçi/merkeziyetçi bir Irak dileğine işaret etmektedir. Bu minvalde, Türkiye'nin başından beri yapıcı bir rolle katkı yapmaya devam ettiği Irak'ın siyasal aklının, 7 Mart seçimleri zemininde önümüzdeki dönemde *daha az şiddet/ daha çok siyaset* denkleminde gelişebileceğini söylemek mümkündür.

İŞGAL ALTINDA İSTİKRAR ARAYIŞLARI

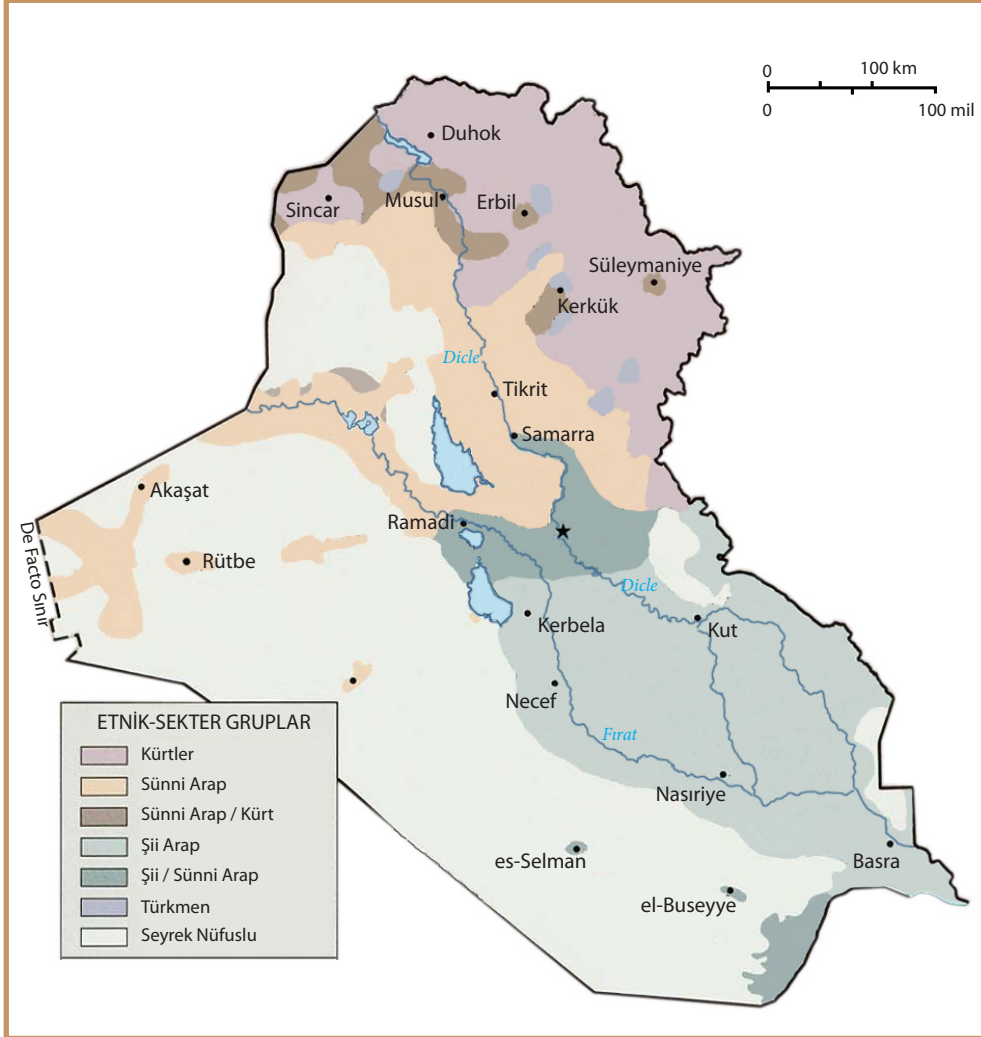
2010 IRAK SEÇİMLERİ

Irak'ta yapılan seçimler öncesinde yaşanan tartışmalar mercek altına alındığında, ana eksenin yine istikrar arayışı olduğunu görmek mümkündür. Irak, son elli yılını istikrara bir türlü kavuşamayan, son otuz yılını ise savaşlar ve ambargolarla geçirmiş bir ülkedir. Özellikle Saddam döneminin son yirmi yılını neredeyse savaşız geçirmemiş olan Irak, Ortadoğu'nun her açıdan mikrokozmu gibidir. Gerek etnik ve dini yapısı, gerekse de siyasi tarihiyle Irak, Ortadoğu'da son yüzyıldır yaşananlara paralel şekilde analiz edilebilecek bir örnek konumundadır. Demokratikleşme, mezhep, petrol, milliyetçilik, komşu ülkelerle savaş, küresel askeri müdahalelere maruz kalma, insan hakları ihlalleri gibi başlıkların her birisi Irak örneğinde uzunca çalışmaların konusu olacak kadar malzeme barındırmaktadır.

Irak işgaliyle birlikte bölgedeki siyasetin dilinde, alanında ve güçler dengesinde yapısal kırılmalar yaşanmıştır. Öncelikle Etnik-mezhepçi dil, bölgesel siyasetin ana dili olmaya başlamıştır. Ulus-devlet sınırlarını aşan etnik ve mezhebi demografinin, siyasi haritalarda çatışma tohumlarını yine bu dönemde atmaya başladığını görürüz. İkinci olarak, Etnik-sekteryen dilin gelişmesinin tabii neticesinde kimlik siyaseti coğrafi sınırları hızla aşarak tartışmaları ve gerilimleri bütün bölgeye taşımıştır. Son olarak, Amerika'nın işgalden çıkardığı dersler ve yeni stratejiler bağlamında "hegemonik güç inşasından, yeni güç paylaşımları" konsepti, bölgesel jeostrateginin ana damarı haline gelmiştir. Bu bölge ülkelerine yapıcı, barış ve düzen inşa edici politika imkânı sunarken, diğer yandan da vekâlet savaşlarına neden olabilecek yıkıcı bir alanın açılmasına neden olmuştur. Yukarıda sıraladığımız üç sonuçtan Ortadoğu siyasetinde yapısal kırılmaların daha da derinleşeceğini çıkarmak mümkündür.

Yapısal kırılmaları doğru okuyabilmenin yolu Amerika'nın Irak'ta "kazan-kazan" pozisyonunda olduğunu görmekten geçmektedir. Başka bir deyişle, Amerika'nın Irak işgalinde belli maliyetler ödemesiyle, işgalin uzun vadede Amerika'ya açtığı stratejik alanları birbirinden ayırt etmemiz gerekmektedir. Geline son noktayı şu soruyla de

Irak'taki Etnik-Sekter Grupların Dağılımı

Türkiye, İran, Suudi Arabistan ve Suriye'nin üzerinde durması gereken nokta, Amerika'nın varlığı veya yokluğunu tartışmak yerine, bölgesel barış ve huzuru sağlayacak adımları atmak olmalıdır.

anlamaya çalışmak mümkündür: 2010 itibariyle Amerika'nın Irak'ta varlığı ile yokluğu neleri değiştirecektir? Mesela SOFA gereği çekilme takvimi uygulansa, 2012 itibariyle ne kadar farklı bir Irak bizi beklemektedir?

Maalesef bu suallerin cevabı olumsuzdur. Elbette Amerika'nın Irak'tan çekilmesi belli değişimleri ve neticeleri beraberinde getirecektir. Lakin ortaya çıkacak durumun, daha az sorunlu bir bölgesel tablo ve iç barışı yakalamış bir Irak olmayacağı ortadadır. Ne yazık ki, Irak'ın işgaliyle birlikte ortaya çıkan bölgesel çıkar tablosu, ortak bir barışa hizmet etmekten ziyade çatışmaları besleyen Amerikan planlarına hizmet etmektedir. Böylesine bir acziyet tablosu içerisinde Amerika'nın Irak'ta batağa saplandığını iddia etmek kolaycılık olacaktır. Amerika ister Irak işgalini kendisi için bir askeri yenilgiye dönüştürsün, isterse de Irak işgalini arzuladığı bir istikamete soksun, bölge halkları arasında ekilen kin ve nefret tohumları ortadan kalkmayacaktır. Dolayısıyla asıl olan Amerika'nın Irak işgalini bitirmesinden ziyade bölgesel güçlerin Ortadoğu'da düzen tesis edecek ortak çıkarlar etrafında bir ittifak kurmalarıdır. Türkiye, İran, Suudi Arabistan ve Suriye'nin üzerinde durması gereken nokta, Amerika'nın varlığı veya yokluğunu tartışmak yerine, bölgesel barış ve huzuru sağlayacak adımları atmak olmalıdır.

Seçilmiş Siyasi Kronoloji

Aralık 2002	Irak, Kitle İmha Silahlarıyla ilgili olarak 12,000 sayfalık bir rapor hazırlayarak BM'ye sundu ve kitle imha silahlarına sahip olmadığını açıkladı.
23 Ocak 2003	Irak'a komşu ülkelerin Dışişleri Bakanları Birinci Toplantısı İstanbul'da yapıldı. Toplantıya Türkiye, Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün, Suriye ve İran katıldı. Toplantının kapanış bildirgesinde Irak, Şii ve Kürtlerle yapılan anlaşmaları tanınması ve BM denetçileriyle işbirliği yapması konusunda uyarıldı.
1 Mart 2003	TBMM, yabancı ülkelere asker gönderilmesi ve yabancı ülke askerinin Türkiye'de bulunması için hükümete yetki veren tezkereyi reddetti.
20 Mart 2003	ABD öncülüğünde, Irak'a hava harekâtı başladı
1 Mayıs 2003	ABD Başkanı George Bush, Irak'ta çatışmaların artık resmen sona erdiğini duyurdu.
9 Mayıs 2003	Amerika ve İngiltere, savaş sonrası Irak için BM Güvenlik Konseyi'ne hazırladıkları tasarı metninde Irak'ın petrol kaynaklarının iki ülkenin kontrolü altına alınmasını önerdi.
22 Mayıs 2003	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Irak'taki BM yaptırımlarını kaldırarak ABD'nin ülkedeki petrol kaynaklarını kullanmasını resmen kabul etti.
6 Haziran 2003	BM Silah Denetçileri Başkanı Hans Blix, Irak'taki biyolojik ve kimyasal silahlar konusunda Amerika ve İngiltere tarafından kendisine verilen istihbaratın doğrulduğundan şüphe duyduğunu belirtti.
4 Temmuz 2003	Kuzey Irak'ın Süleymaniye kentindeki Türk karargâhına, Amerikan kuvvetlerince sürpriz bir baskın düzenlendi. Baskın, Türkiye ve Amerika arasında gerginliğe neden oldu.
2 Ekim 2003	Irak Teftiş Grubu, kitle imha silahlarından bir tane bile bulunmadığını ilan etti.
16 Ekim 2003	BM Güvenlik Konseyi, Irak çözüm planını kabul etti.
8 Mart 2004	Irak'ın geçici anayasası imzalandı.
29 Nisan 2004	Amer Ebu Greyb, Cezaevi'nde ABD askerlerinin Iraklı tutuklulara karşı küçük düşürücü davranışlarını gösteren fotoğraflar yayınlandı.
28 Haziran 2004	ABD, geçici hükümetin başına İyad Allavi'yi getirdi.
6 Ekim 2004	Amerikan silah denetçileri, 1991'den sonra Saddam rejiminin kitle imha silahı ürettiğine dair kanıt bulamadı.
30 Ocak 2005	Iraklılar, yeni 275 sandalyeli meclisin üyelerini seçti. Bu seçim 50 yılın ardından Irak'ın ilk çok partili seçimi oldu.
22 Nisan 2006	Celal Talabani ikinci kez devlet başkanlığına seçildi. Talabani, Şii ittifakın adayı Nuri El Maliki'yi hükümeti kurmakla görevlendirdi.
30 Aralık 2006	Saddam Hüseyin idam edildi.
16 Aralık 2007	Türk Silahlı Kuvvetleri, PKK terör örgütüne yönelik Kuzey Irak'a hava harekâtı yaptı.
10 Temmuz 2008	Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Irak'a resmi bir ziyaret gerçekleştirdi. Tayyip Erdoğan ile Irak Başbakanı Nuri El Maliki, Stratejik İlişkiler Yüksek Konseyi'nin kuruluşu anlaşmasını imzaladı.
27 Kasım 2008	Irak parlamentosu, Irak Hükümeti Bakanlar Kurulunca kabul edilen ve ABD Ordusunun kalış süresini 2011'e kadar uzatan anlaşmayı onayladı. Parlamento, anlaşmanın 2009 ortasında bir referandumla halkoyuna sunulmasını yasaya ekledi.
15 Ekim 2009	Başbakan Erdoğan Irak'ı ziyaret etti. Türkiye-Irak arasında 48 anlaşmaya imza atıldı.
7 Mart 2010	Irak'ta ertelenen genel seçimler yapıldı. 26 Mart'ta Irak Bağımsız Yüksek Seçim Kurulu'nun açıkladığı nihai sonuçlara göre eski Başbakan İyad Allavi'nin lideri olduğu Irakiye Koalisyonunun, 91 sandalye elde ederek genel seçimlerin galibi olduğu bildirildi.

1. 1990'DAN BUGÜNE IRAK ÖZELİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ

Türkiye ve Irak, iki komşu ülke olmanın ötesinde, Ortadoğu'nun iki önemli *bölgesel gücü* olma özelliğine sahiptir. Aralarındaki kültürel, dini, tarihi ve dilsel bağlar; komşuluktan siyasi ittifaka, ticari ortaklıktan iktisadi entegrasyona uzanabilecek bir imkânlar skalasına işaret edebilecek mahiyettedir. Fakat 1990 öncesi dönemde ulus devlet paradigmasının Türk dış politikasının genel şekillenişine etkisi, komşu ülkelerin ülke güvenliği açısından tehdit olarak algılanmaları biçiminde tezahür etmiş ve bu durum Türkiye-Irak ilişkilerini de olumsuz yönde etkilemiştir.¹ Yine Soğuk Savaş döneminde, bir *bölgesel güç* olarak Türkiye'nin genelde Ortadoğu ülkeleriyle, özelde Irak'la ilişkisi de dünyanın iki *süper gücü* kabul edilen SSCB ve ABD'nin bölgedeki siyasetleri ekseninde, ABD yörüngesinde biçimlenmiştir. Ulus devlet ve Soğuk Savaş paradigmaları kapsamında söz konusu parametreler etkili olmuş, Irak, Kuzey Irak ve Kürt meselesi bağlamında değerlendirilmiş ve Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurulması ihtimali sürekli gündemde tutularak, bu ihtimal bir korku unsuru haline getirilmiştir.

Türkiye, 1990'lardan itibaren *bölgesel güç* karakterini *büyük güç* kategorisine yükseltme uğraşında olmuştur. Bu evrim, *bölgesel güç* olan Türkiye'nin, *süper güç* ve *büyük güç* kategorisinde değerlendirilen ülkelerin bölgesel politikalarda oluşturdukları boşluklardan yararlanmasi ile başlamıştır. Türkiye'nin bu değişimi *arabuluculuktan oyun kurucu* faaliyetlere doğru uzanan bir yelpazede aktif ve dinamik bir diplomasi yürütmek suretiyle hareket kabiliyetini artırmasıyla ve büyük devletler diplomasisinde giderek daha kalıcı bir mevki kazanmasıyla gerçekleşmektedir ya da gerçekleşebilecektir. Türkiye, Ortadoğu ve Kafkaslar başta olmak üzere, Balkanlar ve Akdeniz havzasının da dahil olduğu komşu bölgelerin uluslararası siyasetinde, tarihi ve kültürel bağların yanı sıra kimlik ortaklıklarının altını çizerek, daha geniş çaplı bir rol edinme gayretinde olmuştur. Bu komşu bölgelerle Türkiye arasındaki kültürel ve tarihi bağlar kadar ticari ilişkilerin geliştirilmesi de bu eğilimi güçlendiren önemli bir unsurdur.

Türkiye'nin Ortadoğu politikasını kültürel ve ticari alışverişlerle destekleyerek gerçekleştirdiği bu gelişim ve değişim, kendisinin belli normlar tespit eden, bunlara uygun hareket eden ve bu normların uluslararası ve bölgesel planda geçerli hale gelmesine katkıda bulunan bir "normatif güç" (*normative power*) olarak görülmesini mümkün kılmıştır. Yine, zora dayalı güç (*hard power*) anlayışının ötesinde, daha hegemonik bir şekilde, rızaya dayalı bir etki yaratacak tarzda "yumuşak güç" (*soft power*) kavramı, Türk dış politikasının Ortadoğu'daki etkinliğini açıklamak amacıyla gündeme getirilmiştir. Irak özelindeki durum da bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu paralelde Irak da, Türk dış politikasında eskiden olduğu gibi ulus devlet ya da Soğuk Savaş refleksleriyle Kürt devleti tehdidinden hareketle Kuzey Irak merkezli bir şekilde ele alınmak yerine bütün olarak, daha bütünsel bir bakışla ele alınmaya başlanmıştır.²

Türkiye'nin bu değişimi, arabuluculuktan oyun kurucu faaliyetlere doğru uzanan bir yelpazede aktif ve dinamik bir diplomasi yürütmek suretiyle hareket kabiliyetini artırmasıyla ve büyük devletler diplomasisinde giderek daha kalıcı bir mevki kazanmasıyla gerçekleşmektedir ya da gerçekleşebilecektir.

1. Bülent Aras, "Türkiye'nin Irak Çıkmazı," *Radikal*, 29 Aralık 2002.

2. Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007," *Insight Turkey*, Vol. 10, No.1, January 2008, ss.77-96

Türkiye, muhtemel
krizler ve
oluşabilecek
kaos ortamları
karşısında
bölgenin
yeniden istikrara
kavuşmasında
kendisinden büyük
görevler beklenen
bir diplomasi
aktörü işlevi
kazanmıştır.

Türk dış politikasının Ortadoğu özelinde kazandığı büyük ivmenin en önemli iki ayağını Irak ve Suriye ile ilişkiler oluşturmaktadır. Bu iki ülke özelinde elde edilen başarı Türkiye'nin, gerek normatif güç, gerek yumuşak güç olarak üstlendiği rolün bütün Ortadoğu'da ve giderek daha geniş bir komşu coğrafyalar bütününde daha fazla kabul görmesine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan Türkiye, muhtemel krizler ve oluşabilecek kaos ortamları karşısında bölgenin yeniden istikrara kavuşmasında kendisinden büyük görevler beklenen bir diplomasi aktörü işlevi kazanmıştır. Yeniden altı çizilmesi gereken nokta, bu işlevin salt diplomatik bir akıl olarak çözümler üretmekle ilgili olmadığıdır. Bu işlevin imkân dâhiline girmesi ya da etkinlik gösterebilmesi büyük ölçüde Türkiye'nin genelde Ortadoğu, özelde ise iki yakın komşusu Irak ve Suriye ile ticari ve kültürel alışverişini istikrarlı ve ısrarlı bir şekilde sürdürmesine bağlıdır.

Türkiye'nin uluslararası siyaset alanındaki arabuluculuk girişimleri ve etkinlikleri Ortadoğu ülkeleri nezdinde kendisine prestij kazandırmaktadır. Türkiye'nin, İsrail'in Filistin ve Gazze'ye yönelik saldırgan tutumu karşısında takındığı tavır, gerektiğinde bu iki ülke arasındaki ilişkilere müdahil olmak, gerektiğinde ise İsrail'e karşı sert cevaplar vermek şeklinde tezahür etmektedir. Bu tavır, Ortadoğu'da Türkiye'ye yönelik daha sıcak bir bakışın yerleşmesinde ve giderek kalıcı bir güven oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Soğuk Savaş dönemindeki, Amerikancı, sosyalist-milliyetçi, Baasçı ideolojilerin bölgedeki geçerliliklerinin kaybolmuş olması da Türkiye'nin bu tür ideolojik önyargılarla sınırlandırılmaksızın bağımsız bir figür olarak algılanmasını kolaylaştırmaktadır. Türkiye'nin Ortadoğu siyasal arenasındaki etkinliği, İran ve Rusya gibi bölgesel güçlerin etkinliğinden daha cazip bir hale gelmektedir.

Özellikle 2002 yılından beri AK Parti hükümetinin bölgeye yönelik ticaret alanındaki faaliyetleri ve Irak gibi ülkelerle olan ticaretin artırılmasına yönelik çabaları, gerek birebir siyasi ilişkilerde, gerekse bölgesel sorunların çözümüne yönelik diplomatik adımlarda Türkiye'nin elini güçlendiren unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Ticaret hacminde, karşılıklı bağımlılık esasına dayalı bir artış gözlenmiştir. Türkiye açısından hem milli güvenlik hem de iktisadi kaynak ve imkânlar anlamında kritik öneme sahip olan Irak, bu yolla bir tehdit olarak algılanmaktan çıkarak, bir ticaret ortağı haline gelmiştir. Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattının yeniden faaliyete geçmesi, Türk şirketlerinin Irak'taki faaliyet hacimlerini artırması gibi gelişmeler de bu açıdan dikkat çekici gelişmelerdir.³

Türkiye'nin Irak'ın petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarıyla kurduğu ilişki bağlamında bir diğer önemli gelişme de NABUCCO boru hattı projesidir. Şimdilik Gürcistan, Azerbaycan ve İran'la doğrudan ilişkili olan bu boru hattının, Ortadoğu ve Kafkaslar enerji kaynaklarını, Erzurum ve Ankara üzerinden Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Avusturya, Çek Cumhuriyeti ve Almanya'ya taşınması öngörülmektedir. Bu boru hattı, Irak enerji kaynaklarının AB ülkelerine taşınması anlamında da büyük imkânlar barındırmaktadır.

3. Gökhan Çetinsaya ve Taha Özhan, *İşgalin 6. Yılında Irak*, SETA Yayınları, Ankara, 2009.

350 kilometre uzunluğundaki Türkiye-Irak kara sınırı, iki ülke arasındaki ticaret imkânlarına dair bir fikir verecek mahiyettedir. Türkiye ile Irak arasındaki ticari ilişkilerin artırılması konusunda siyasi karar mercilerin gösterdiği kararlılık, Irak'a bakışta Kuzey Irak'ı merkeze yerleştiren ve bölgeyi potansiyel bir tehdit olarak gören algıdan da uzaklaşılmasını sağlamıştır. Kuzey Irak bugün binlerce Türk'ün çalıştığı, Irak'la yapılan ticaret açısından merkezi öneme sahip bir bölge haline gelmiştir. Bu ticari faaliyetlerin artırılması, Irak'a ihracata yönelik üretim faaliyetlerini ve kara ticaretini kolaylaştıracak şekilde sınır bölgesinde ve çevresinde fiziki şartların iyileştirmesi ve ticaret yollarının gelecekte gerçekleşmesi muhtemel yüksek hacimli geçişlere uygun hale getirilmesine bağlıdır. Bu anlamda Irak-Türkiye ticaretinin gelişmesi, Güney ve Doğu Anadolu'daki iyileştirme faaliyetleriyle eş zamanlı yürütülmesi gereken bir süreçtir. Irak ve Türkiye arasındaki ticari ilişkiler, eğitim ve turizm gibi alanlarla da genişlemeye mütemayıldır. Türkiye bugün ticaret alanında Irak'ın en büyük ortağıdır. Irak da Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında beşinci sıraya yerleşmiştir.

Bunun yanı sıra, Irak'la siyasi ilişkiler de ticari ilişkilerin gerisinde kalmamakta, bunları destekleyecek şekilde hayata geçirilmektedir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2008'deki Bağdat ziyareti, Yıldırım Akbulut'un 1990 tarihli ziyaretinden sonra bu seviyede gerçekleşen ilk ziyaret olmuştur. Bu ziyaret sırasında kararlaştırılan üst düzey işbirliği yaklaşımı zaman içerisinde akamete uğramış olsa da son dönemde ivme kazanmış ve yeniden canlandırılma aşamasına gelmiştir. Bu süreç, ekonomik entegrasyon sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. Ağustos 2009'da gerçekleştirilen Bağdat ziyareti ise İkili Yüksek Seviyeli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin iki ülke arasındaki diplomasi, güvenlik, enerji ve ekonomi alanlarındaki işbirliği ve bütünleşme çerçevesindeki faaliyetleri açısından önemli bir gelişmedir. Konsey, iki ülke arasında ortak güvenlik çerçevesi, siyasi diyalog, ekonomik işbirliği ve kültürel uyumun hayata geçirilmesini hedeflemektedir. Bu tür diplomatik ziyaretler tek taraflı olmayıp, Irak da Türkiye'ye son iki yıldır yüksek düzeyli ziyaretler gerçekleştirmiştir.⁴

Irak'ı halen riskli bir bölge olarak gören diğer aktörlerin aksine Türkiye, yoğun dini, dilsel, etnik ve tarihi bağlara sahip olduğu komşusu konusunda hem ikili hem de çok yönlü ilişkiler anlamında daha aktif bir tavır sergilemekte, iki ülke arasında bir "yeni ortaklık modeli" geliştirmektedir.⁵ Türkiye gerek dış politika hedefleri gerekse ticari faaliyetler açısından Irak'ın komşusu olmanın ötesine geçmiş, müttefiki ve ortağı olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Fakat bu sürecin kesintiye uğramadan devam etmesi, ticaret ve siyaset alanlarındaki yaklaşmanın kararlılıkla sürdürülmesine bağlıdır. Mesele Türkiye'nin, ABD ve AB'nin Ortadoğu politikaları ile tam bir zıtlıkta içine girmeden, bölgedeki kültürel aidiyetle, arasındaki ortaklığa vurgu yapması ve norm koyucu işlevini sağlamlaştırmasıdır. Türkiye'nin bunu gerçekleştirebilmesi, genelde Ortadoğu ülkeleri, özelde de Irak'ın dış politikası ve bununla karşılıklı etkileşim içindeki ticari ilişkileri bağlamındaki karar ve hareketlerinde etkili bir konuma sahip olmasına bağlıdır.

Irak'ı halen riskli bir bölge olarak gören diğer aktörlerin aksine Türkiye, hem ikili hem de çok yönlü ilişkiler anlamında daha aktif bir tavır sergilemekte, iki ülke arasında bir "yeni ortaklık modeli" geliştirmektedir.

4. Irak Ülke Bülteni (İstanbul: DEİK, 2010).

5. Nasuhi Güngör, "Ankara-Erbil Hattında Yeni Dönem," *Star*, 2 Nisan 2010.

2008 yılında petrol piyasalarındaki duruma bağlı olarak elde edilen güçlü ekonomik performans, 2009 yılı başında petrol varil fiyatlarının 35 dolara inmesi ve aynı yılın ikinci yarısında ise 68 dolar civarında seyretmesi nedeniyle sürdürülememiştir.

2. IRAK EKONOMİ POLİTİĞİ⁶

Petrol fiyatlarında rekor düzeydeki artış ve ülkedeki güvenlik durumunun iyileşmesi, Irak ekonomisinin 2008 yılında güçlü bir performans sergilemesine neden olmuştur. 2007 yılında günlük 2,0 milyon varil olan petrol üretimi, 2008 yılında 2,3 milyon varile çıkarak 2003 yılından beri kaydedilen en yüksek miktara ulaşmıştır. Bu durum etkisini direkt olarak petrol ihracatı oranlarında göstermiştir. Toplam ihracat gelirinin %95'inden fazlasını petrol ihracatının oluşturduğu ülkede, gayri safi yurtiçi hâsıla artan petrol gelirlerine paralel olarak 2008 yılında %10'luk bir büyüme sergileyerek dış pozisyonunu önemli ölçüde güçlendirmiştir. Bu büyüme oranları ve ekonomik iyileşme, Irak hükümetini cesaretlendirerek, önceki yıllarda büyük aşınmaya uğrayan maaşları artırmaya yönelmesini sağlamıştır. Ancak bu durum devletin harcamaları üzerinde %70'lik bir artışa neden olmuştur.

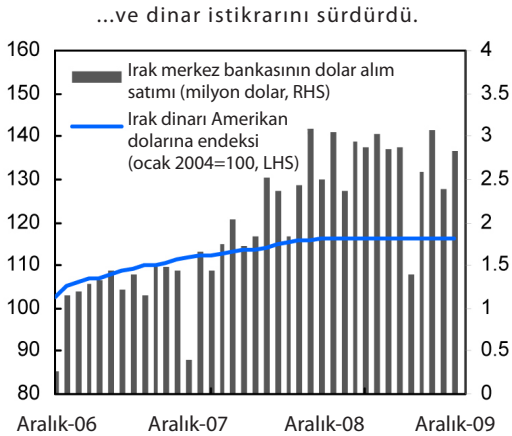
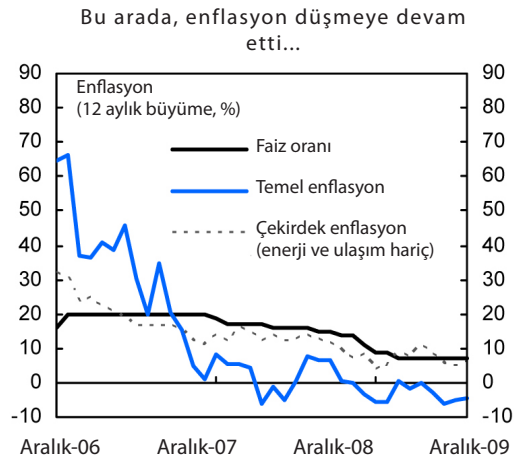
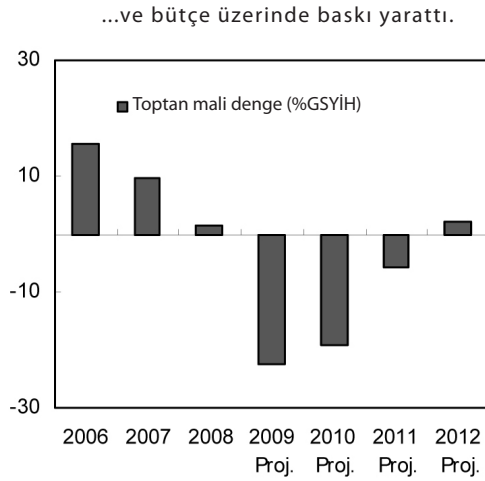
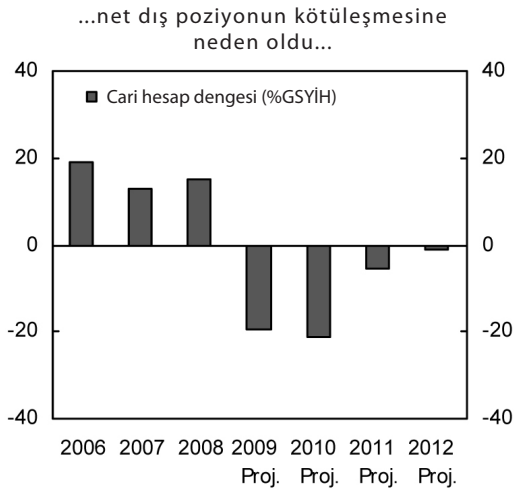
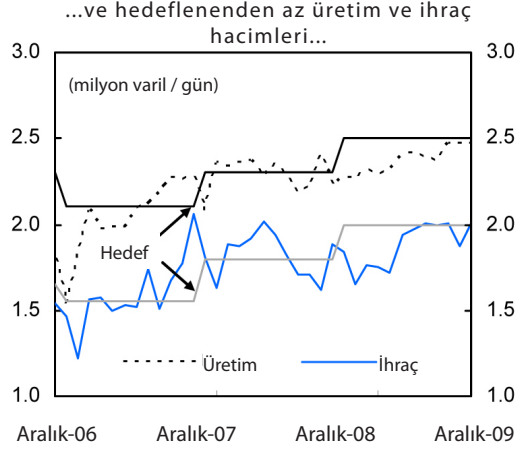
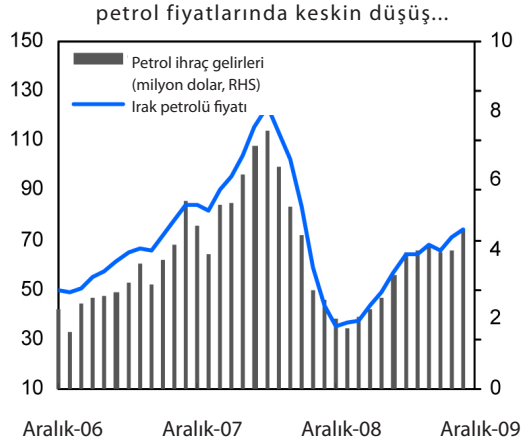
2008 yılında petrol piyasalarındaki duruma bağlı olarak elde edilen güçlü ekonomik performans, 2009 yılı başında petrol varil fiyatlarının (2008 yılındaki 124 dolardan) 35 dolara inmesi ve aynı yılın ikinci yarısında ise 68 dolar civarında seyretmesi nedeniyle sürdürülememiştir. Ekonomik büyüme 2009 yılında yavaşlayarak %4 oranına inmiş, ülkenin dış pozisyonu kötüleşmiştir. Petrol ihracatının total ihracattaki payının önemli bir şekilde azalması, ihracat gelirlerini azaltarak cari hesap ve ödemeler dengesi açığına neden olmuştur. Cari işlem açığı GSYH'nın %20'si, ödemeler dengesi açığı ise GSYH'nın %10'u dolaylarına tırmanmıştır.

Bu duruma ek olarak, azalan petrol gelirleri hükümetin mali kaynakları üzerinde baskıya neden olmuştur. Irak hükümeti her ne kadar bir önceki yılın harcamalarını muhafaza etmeye çalışsa da bu çabalar 2008 yılındaki geniş çaplı maaş artışı ve hükümetin artan güvenlik masrafları nedeniyle güçleşmiştir. Tüm bu ekonomik gelişmeler enflasyon üzerinde rahatlatıcı bir etki göstermiş, ana enflasyon 2008 yılındaki %6,8 iken 2009 yılında %4,5 oranına inmiştir. Enflasyondaki gevsemeye karşılık Irak Merkez Bankası, para ve döviz kuru politikalarını esnetmiş, faiz oranlarını Mayıs 2009 yılında %7'ye indirmiştir. Buna ek olarak, Merkez Bankası Irak dinarına Amerikan dolarına karşı değer kazandırma politikasından uzaklaşarak daha istikrarlı bir döviz kuru politikası benimsemiştir.

Bu gelişmelerden yola çıkarak önümüzdeki yıllara dair iktisadi tahminde bulunmak gerekirse, petrol üretimi ve fiyatlarında beklenen artış nedeniyle Irak ekonomisinin ilerleyen yıllarda bir iyileşme göstereceğini söylemek mümkündür. 2012 yılında 3,1 milyon varil düzeyine çıkması beklenen petrol üretimi ve buna paralel olarak petrol fiyatlarındaki tahmin edilen artışa bağlı olarak Irak'ın ödemeler dengesinde kaydedilen açığın 2011 yılında GSYH'nın %5,5 oranına inmesi, 2014 yılında ise fazlalığa yol açma-

6. Irak ekonomisine dair veriler ve grafikler, IMF raporlarından ve *İşgalin 6. Yılında Irak* (Gökhan Çetinsaya, Taha Özhan, SETA Yayınları, 2009, Ankara) adlı kitaptan derlenmiştir. Bkz. Iraq: Staff Report for the 2009 Article IV Consultation and Request for Stand-By Arrangement. IMF Country Report No. 10/72, March 2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr1072.pdf>; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Irak: Makroekonomik göstergeler

Tahminlere göre, ülkenin dış borcunun 2010 yılının sonunda GSYH'nın %47,5 düzeyine düşmesi öngörülmektedir. Eğer Iraklı otoriteler sürdürülebilir bir mali politika yürütmekten saparlarsa ekonomide ve özellikle borçlanmada önemli kırılmalar ortaya çıkabilir.

sı beklenmektedir. Yine bu gelişmeye ek olarak hükümetin harcamaları baskı altında tutabilmesi durumunda 2010–2011 yılları arasında beklenen sermaye artışı, bütçede 2012 yılında yeniden fazlalığa yol açarak orta vadede bu artışın sürdürülebilir bir hal almasını sağlayacaktır. Enflasyondaki olumlu gelişmeler ise uygun para ve döviz politikasıyla devam ettirilebilecektir.

Irak'ın borç sürdürülebilirliği analizi, son yıllarda ülkenin dış borç külfetinin çözümünde gösterdiği ilerlemenin altını çizmektedir. Paris Kulübü borç indirme anlaşmasının üçüncü ve son safhasının tamamlanması ve neredeyse tüm özel sektör borcunun çözümlenmesiyle Irak'ın dış borç sürdürülebilirliği önemli ölçüde iyileşme göstermiştir. Tahminlere göre, ülkenin dış borcunun 2010 yılının sonunda GSYH'nın %47,5 düzeyine düşmesi öngörülmektedir. Yine aynı projeksiyonlara göre Irak'ın orta vadede borçlanmasının, IMF ya da Dünya Bankası gibi uluslararası kredi sağlayan kurumlara olacağı; 2009 yılında GSYH'nın % 137'sine ulaşan dış borç oranının 2014 yılında GSYH'nın %28'ine kadar ineceği tahmin edilmektedir.

Irak otoriteleri, ekonomik şoklara daha dayanıklı olabilmek için mevcut borçlanma enstrümanlarını hazine bonosu pazarını derinleştirerek genişletmeyi planlamaktadır. Bu hükümete hem yerli finansman kaynaklarını daha iyi kullanabilme hem de aktif ve akıcı yerli sermaye pazarı geliştirebilme fırsatı sağlayacaktır. Ancak borç oranlarının sağlıklı bir düşüş eğilimi göstermesine rağmen, bu analizde altı çizilmesi gereken iki temel nokta vardır. Birincisi, Irak'ın dış borcu petrol üretim ve fiyatlarında yaşanan şoklara karşı savunmasız durumdadır. İkincisi ise Irak'ın kamu borçlanması hala özellikle petrol piyasasında ve kur oranlarında yaşanan olumsuz şoklara karşı dayanıksızdır. Eğer Iraklı otoriteler sürdürülebilir bir mali politika yürütmekten saparlarsa ekonomide ve özellikle borçlanmada önemli kırılmalar ortaya çıkabilir.

3. 2009 IRAK MAHALLİ SEÇİMLERİ

Irak'ta geçen sene boyunca işgalin açtığı yaraların geçmiş yıllara göre nispeten daha hızla sarıldığına şahit olundu. Çoğu kez tamamen hedefsiz ve sadece kan dökmeyi amaçlayan saldırıların azaldığı, buna mukabil şehir merkezlerinde stratejik hedefi olan saldırıların devam ettiği şiddet sarmalına tanıklık edildi. Bu anlamda sivil kayıplarda 2008 senesine göre %60'a yakın bir azalma gözlenmiştir.⁷ Ocak 2009'da gerçekleşen yerel seçimlerde⁸ 2010 genel seçimlerinin ilk işaretlerini görmek mümkündür.

Irak'ta 2003 yılındaki Amerikan işgalinin ardından ikinci yerel seçimler 31 Ocak'ta yapıldı. Yaklaşık 15 milyon kayıtlı seçmen, 18 vilayetin 14'ünde (Kerkük, Süleymaniye, Erbil ve Dohuk hariç tutuldu) vali ve vilayet yönetimlerini belirlemek üzere sandığa gitti. Seçimlerde 14 bin 431 aday yarıştı. Irak Yüksek Seçim Kurulu, seçime katılım oranını yüzde 51 olarak açıkladı (2005'te yüzde 58'di, ancak seçmen sayısı yaklaşık 14 milyondur). Yerel seçimlerde ortaya çıkan tablo ile merkezi eğilimlerin ilk işaretleri alınmış

7. <http://www.brookings.edu/~media/Files/Centers/Saban/Iraq%20Index/index20100226.pdf>; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

8. Seçimlere giren listeler ve liderleri: Hukuk Devleti Koalisyonu - Nuri El Maliki; Mihrap Sehitleri Listesi - Abdulaziz El Hekim; Bağımsız Özgürlük Hareketi - Sadr Grubu; Ulusal Reform Hareketi - İbrahim El-Caferi; Ulusal Hadba Listesi; Irak Uzlaşma Cephesi - Adnan El-Duleymi, Tarık El-Hasimi; Irak Ulusal Projesi Grubu - Salih El-Mutlak; Irak Ulusal Listesi - İyad Allavi; Fazilet Partisi; Irak Türkmen Cephesi.

oldu. Aynı şekilde, özellikle Musul'da, Kürtlerin Sünni Arapların iştirak etmemesinden dolayı temsil tekelleri bu seçimle kırılarak gerçekçi resmin ortaya çıkması sağlandı.

Bu seçim sonuçları dünya genelinde 'Irak'ta merkezi eğilimlerin güçlenmesi' şeklinde okundu ve özellikle işgal sonrası neredeyse tamamen dağılan 'Irak'ta birlik ya da Irak'ın birliği' fikrine dair en somut adımlardan birisi olarak değerlendirildi. Diğer taraftan seçim sonuçları daha iyi analiz edildiğinde bu türden bir okumanın çok da sağlıklı olmayacağını gösteren saikler de mevcuttu: İlk olarak, 2005'ten bu yana iktidarı elinde tutan gruplar ve partiler, işgal sonrasında *de facto* durumdan faydalanarak güçlerini temerküz ettirmişlerdi. Genel algı ise kazandıkları temsil gücünün Amerika tarafından kendilerine sağlandığı şeklindeydi. Bu öncelikle bir meşruiyet sorununa zemin hazırlamaktaydı. İkincisi, Dava Partisi ve Nuri El-Maliki yerel yönetimlerde güçlü değildi. Bunun için yerel yönetimlerde devam eden sıkıntıları çözebileceklerine dair iddialı bir kampanya yaptılar. Üçüncüsü, Mezhepçi bir dil yerine 'Irak milliyetçiliği' olarak adlandırılan, genel ve ılımlı bir siyasi dil kullandılar. Dördüncüsü, seçimler sadece 14 şehirde yapıldı; Kürdistan Bölgesel Yönetimi altında olan Erbil, Süleymaniye ve Dohuk'ta seçim yapılmadı. Ayrıca Kerkük'te seçime dair tartışma devam ettiğinden, bu şehir de seçimlerde dışarıda bırakıldı. Son olarak Seçimlerin yapıldığı 14 bölge mercer altına alındığında ise şöyle bir tablo ortaya çıkmaktaydı: 14 şehrin 9'u yoğun Şii nüfusun olduğu yerlerdi, sadece Anbar bölgesinde Sünni ağırlığı bulunmaktaydı ve geriye kalan dört bölge ise Bağdat'taki kozmopolit yerlerdi.

2005 Seçimleri ve 'Demokrasiye Geçiş' Süreci

30 OCAK 2005 SEÇİMLERİ⁹

Parti/Liste	Oy Sayısı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı	Etnik-Sekter Kimlik	Lider
Birleşik Irak İttifakı	4.075.292	%48.19	140	Şii	Abdülaziz el-Hekim İbrahim Caferi Ahmed Çelebi
Kürt İttifakı	2.175.551	%25.73	75	Kürt	Celal Talabani Mesud Barzani Selahaddin Muhammed Bahaddin
Ulusal Irak Listesi	1.168.943	%13.82	40		İyad Allavi
Iraklılar	150.680	%1.78	5		Gazi el-Yaver
Irak Türkmen Cephesi	93.480	%1.11	3	Türkmen	Faruk Abdullah Abdurrahman
Ulusal Bağımsız Kadro ve Elitler	69.938	%0.83	3	Şii	Fatah eş-Şeyh (Sadr Grubu)
Halkın Birliği	69.920	%0.83	2		Hamid Mecid Musa
Kürdistan İslami Grubu	60.592	%0.72	2	Kürt	Ali Abdulaziz
Irak İslami Eylem Organizasyonu	43.205	%0.51	2	Şii	'Ala' Hamud Salih el- Tu'ma
Ulusal Demokratik İttifak	36.795	%0.44	1		Nasir Kamil el-Çadırcı
Mezopotamya-Rafideyn Listesi	36.255	%0.43	1	Asuri	Yonadem Kana
Uzlaşma ve Özgürlük Bloğu	30.796	%0.36	1	Sünni	Mişan el-Ceburi

9. "30 January Results" (Independent Electoral Commission of Iraq, 13 Şubat 2005) (<http://www.ieciraq.org>) ve "Shiite Win in Iraqi Elections Confirmed," (RFERL- Special Section- Iraq Votes 2005) (<http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/02/238a479f-990f-4f04-9547-ecf8cc1a3515.html>).

15 ARALIK 2005 SEÇİMLERİ¹⁰

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı	Etnik-Sekter Kimlik	Lider
Birleşik Irak İttifakı	5.021.137	%41.1	128	Şii	Abdülaziz el-Hekim İbrahim Caferi Mukteda es-Sadr
Kürt İttifakı	2.642.172	%21.6	53	Kürt	Celal Talabani Mesud Barzani
Irak Uyum (Tevafuk) Cephesi	1.840.216	%15.0	44	Sünni	Adnan el-Duleymi Tarık el-Haşimi Halef el-Ulawayyan
Ulusal Irak Listesi	977.325	%8.01	25		Iyad Allavi Gazi el-Yaver
Irak Ulusal Diyalog Cephesi	499.963	%4.1	11	Sünni	Salih el-Mutlak
Kürdistan İslami Birliği	157.668	%1.29	5	Kürt	Selahaddin Muhammed Bahaddin
Uzlaşma ve Özgürlük Bloğu	129.847	%1.06	3	Sünni	Mişan el-Ceburi
Risaliyun	145.028	%1.18	2	Şii	Şeyh Abdulhadi el-Derreci
Irak Türkmen Cephesi	87.993	%0.72	1	Türkmen	Sadettin Ergeç
Mithat el-Alusi Irak Milleti Listesi	32.245	%0.26	1	Sünni	Mithat el-Alusi
Reform ve İlerleme için Yezidi Hareketi	21.908	%0.17	1	Yezidi	Emin Farhan Cicu
Mezopotamya-Rafideyn Listesi	47.263	%0.38	1	Asuri	Yonadem Kanna

Seçimlerde Sünni Arapların, 2005 boykotunda dışarıda kalmalarının maliyetini gidermek için yoğun bir çaba sergiledikleri gözlemlendi. Bu elbette Irak'ta merkezi eğilimlerin güçlenmesi olarak da okundu. Sünnilerin sürece katılımının arkasındaki ana motivasyon, geçen seçimlerde dışarıda kalmalarının oluşturduğu siyasi havaydı. Bu ise güçlü bir merkezi siyasi eğilimden ziyade, müstakil bir bloğun dışarıda kalmasının üzerinde oluşturduğu negatif-fırsat maliyeti baskısıydı. Seçimlerin yapıldığı 14 ildeki görevdeki bütün başkanlar seçimi kaybettiler. Daha açık bir ifadeyle Iraklılar, işgal sonrası günlük yaşamlarını en fazla etkileyen sorunların kaynağı olarak yerel yöneticileri gördüklerini beyan etmiş oldular. Halk etnik veya mezhebi ayrım gözetmeksizin bütün yerel yöneticileri değiştirme arzusunu böylece seçim sonuçlarına yansıtmış oldu.

Seçimlerden zaferle çıkan Dava Partisi'nin sadece bir yerde, Kerbela'da, seçimi kaybetmesi ise ilginç bir örnektir. Bunun da tek sebebi Kerbala'nın 2005'ten beri Dava Partisi yönetiminde olması ve yerelde oldukça yıpranmış olmasıydı. Aynı şekilde Basra'da Fazilet Partisi, güneyde Irak Yüksek İslam Konseyi, Ninova, Selahaddin ve Diyala'da Kürtler, ve Anbar'da Irak İslami Partisi kötü yönetimleri dolayısıyla seçmen tarafından desteklenmediler. Ayrıca ilk kez kısmi-açık liste sistemi, bu seçimlerde uygulandı. Kısmi-açık liste sistemi sayesinde seçmenler bloklar arasına sıkışmak yerine listelerin dışında adaylara da destek verme şansını yakaladılar. Böylece adaylarını bloklardan ayıklama

10. "IECI Announces Certified Results of the Council of Representatives Elections" (Independent Electoral Commission of Iraq, 10 February 2006) Irak'taki siyasi gruplar hakkında bilgi için bakınız: "Guide to Iraqi Political Parties" http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/4511450.stm.

imkanına kavuştular. Bu da hem temsil oranını güçlendirdi, hem de seçmenin tercihlerini sandığa yansıtmasını kolaylaştırdı. Dolayısıyla 2009 yerel seçimlerinde Iraklıların karar verme süreçlerinin, siyasi eğilimlerden ziyade hizmet arayışı ekseninde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Sonuçları itibarıyla Irak'ta merkezileşme eğilimlerini destekleyen bu seçimlerin, siyasi sebeplerden ziyade sosyo-ekonomik bir bakış açısıyla beslenen bir hizmet arayışının tezahürü olduğu ifade edilebilir.

2009 Yerel Seçim Sonuçları¹¹

Bağdat (57 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu %38
Bağımsız Özgürlük Hareketi %9
Uzlaşma Cephesi %9
Irak Ulusal Listesi %8.6
Irak Ulusal Projesi Grubu %6.9
Mihrab Şehitleri Listesi %5.4
Ulusal Reform Hareketi %4.3
Misal El Alusi %1.3
Fazilet Partisi %1.3
Siviller %1.2
Ulusal Reform Hareketi %1.1

Diyyala (29 Sandalye)

Uzlaşma Cephesi % 21.1
Kürt İttifakı % 17.2
Irak Ulusal Projesi Grubu % 3
Irak Ulusal Listesi % 9.5
Hukuk Devleti Koalisyonu % 6

Babil (30 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 12.5
Mihrab Şehitleri Listesi % 8.2
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 6.2
Ulusal Reform Hareketi % 4.4
Sivil Toplum Örgütleri Kurumu % 4.2
El Ensar Grubu % 3.4
Irak Ulusal Listesi % 3.4
Ulusal Birlik % 3
Siviller % 2.3
Irak Uzlaşma Cephesi % 2.3
Irak Anayasa Partisi % 2.1

Necef (28 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 16.2
Mihrab Şehitleri Listesi % 14.8
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 12.2
Necef'e Vefa % 8.3
Irak Ulusal Listesi % 1.8

Kadisiye (28 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 23.1
Mihrab Şehitleri Listesi % 11.7
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 8.2
Irak Ulusal Listesi % 8

Ninova (Musul) (37 sandalye)

Ulusal Hadba Listesi %48.4
Ninova Kardeşlik (Kürt) Listesi %25.5
Irak İslam Partisi %6.7
Irak Türkmen Cephesi %2.8
Irak Oluşumu %2.2
Mihrab Şehitleri Listesi %2
Irak Ulusal Listesi %1.8

Salahaddin (28 Sandalye)

Uzlaşma Cephesi % 14.5
Irak Ulusal Listesi % 12.9
Irak Ulusal Projesi Grubu % 8.7
Irak Ulusal Projesi Cephesi % 7.5
Irak Türkmen Cephesi % 4.8
Barışçıl Yaşam ve Kardeşlik listesi % 4.5
Hukuk Devleti Koalisyonu % 3.5
Mihrab Şehitleri Listesi % 2.9

Meysan (27 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 17.7
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 15.2
Mihrab Şehitleri Listesi % 14.6
Ulusal Reform Hareketi % 8.7
Fazilet Partisi % 3.2
İlimlilar Cephesi % 2.5
Irak Anayasal Partisi % 2.5
Irak Ulusal Listesi % 2.3
Irak Hizbullahı % 2.3
Profesyoneller % 2.3
Meysan Yeteneklileri % 2.3
Bağımsız Irak Evlatları % 2.2
Adalet % 1.8

Kerbela (27 sandalye)

General Yusuf Muhammed El Habubi % 13.3
Rafidin Ümidi % 8.8
Hukuk Devleti Koalisyonu % 8.5
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 6.8
Mihrab Şehitleri Listesi % 6.4
Irak Ulusal Listesi % 1.8

Zikar (31 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 23.1
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 14.1
Mihrab Şehitleri Listesi % 11.1
Ulusal Reform Hareketi % 7.6
Irak Ulusal Listesi % 2.8

Anbar (29 sandalye)

Irak Ulusal Projesi Grubu %17.6
Irak Uyanış Konseyleri ve Ulusal Bağımsızlar %17.1
Kalkınma için Aydın ve Aşiret İttifakı %15.9
Ulusal Kalkınma ve Reform Hareketi %7.8
Irak Ulusal Listesi %6.6

Basra (35 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 37
Mihrab Şehitleri Listesi % 11.6
Adalet ve Birlik Oluşumu % 5.5
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 5
Irak İslam Partisi % 3.8
Fazilet Partisi % 3.2
Irak Ulusal Listesi % 3.2
Ulusal Reform Hareketi % 2.5
Irak'ın Geleceği Grubu % 1.8
Adalet Örgütü %1.6

Vasit (28 sandalye)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 15.3
Mihrab Şehitleri Listesi % 10
Bağımsız Özgürlük Hareketi % 6
Irak Ulusal Listesi % 4.6
Irak Anayasal Partisi % 3
Ulusal Reform Hareketi % 3
Bağımsızlar % 3
Fazilet Partisi % 2
Rıdvan Beyati % 2
Yapıcı ve Şeffaf Parti % 2.2
Komünist Parti
El Vela Partisi % 1.5
Reform için Gelenler % 1.4
Devlet Partisi % 1.6
Sivil Toplum Örgütleri Kurumu % 1.7
Temiz Eller Partisi % 2.1
Önce Irak % 1.8
Öğretmen % 1.3
Irak'ın Geleceği Partisi % 1.2
İslami Davet Hareketi % 1
Demokratik Ortayol % 1
Irak Ulusal Kongresi % 1

Mutanna(26 sandalye) (son durum)

Hukuk Devleti Koalisyonu % 10.9
Mihrab Şehitleri Listesi % 9.3
El Cumhur % 7.1
Ulusal Reform Hareketi % 6.3
Irak Ulusal Listesi % 3.5

11. Al-Sumaria TV, <http://www.alsumaria.tv/en/Iraq-News/1-27667-Iraq-provincial-elections-preliminaryresults>, 6 Şubat 2009.

4. 2010 SEÇİMLERİ ÖNCESİ IRAK

2010 genel seçimleriyle Irak son beş yıl içerisinde üçüncü kez seçimlere gitmiş oldu. Her ne kadar yapılan seçimler, kemale ermiş bir demokrasinin yegâne ölçüsü olarak kabul edilmese de, Irak açısından demokratikleşme anlamında önemli bir adım olarak görülmektedir. Anayasa tartışmalarının hala devam ediyor oluşu, seçim yasasıyla ilgili itirazların varlığı ve Amerikan işgalinin beraberinde getirdiği sorunların ağırlığına rağmen seçimlerin yapılmış olması Irak açısından olumlu bir adımdır. Her seçim öncesi itirazların yoğunlaştığı fay hatları da benzerlikler içermektedir. Özellikle anayasa kaynaklı¹² ve seçim yasası¹³ kaynaklı sorunlar ve tartışmalar devam etmektedir. Beş yıl önce bir referandumla kabul edilen anayasada çatışmaları besleyen bir siyasi şekillenmenin temelleri bulunmaktadır. Özellikle etnik ve mezhep ayrımlarının oldukça rahat bir şekilde zikredildiği Irak anayasası, ülkenin tüm siyasi ve güvenlik anlam dünyasını parçalı bir şekilde okumanın meşruiyetini sağlamaktadır. Anayasa ile tescil edilen bu ayrımlar bir yönüyle çoğulculuğa ya da her grubun haklarına azami hassasiyetin gösterildiğine işaret etse de, uygulamada ciddi kırılmalıklara zemin tesis etmektedir.

Irak anayasası ile tescillenen etnik ve mezhepçi fay hatları, günlük siyasete tercüme edilirken, sürüp giden şiddetin ve işgal güçleri ile diğer ülkelerin Irak'a müdahalesinin kolay bir aracı haline dönüşebilmektedir. Bir taraftan Irak, dışından müdahalelere açık hale gelen ülke haline gelirken, diğer taraftan da Irak'ta merkezi siyasi eğilimlerin güçlenmesini engellemektedir. Bu kırılmalı siyasi tablonun toplumsal yansıması da Irak içerisinde iç konsolidasyonun gecikmesi ve dondurulmuş çatışma eğilimlerinin devam etmesine neden olmaktadır. Diğer taraftan, devam eden şiddetin ana hedefi Irak'taki Amerikan askeri işgali olmakla birlikte, şiddetin araçsal meşruiyeti ise etnik-mezhepçi siyasi fay hatları olmaktadır. Kuzey Irak bölgesindeki etnik olarak homojen bazı şehirlerin ve güneyde yer alan mezhebi olarak homojen bazı bölgelerin dışında kalan yerlerde sekteryen şiddet çok rahatlıkla kendisine alan bulabilmektedir. Özellikle Irak'taki bütün etnik ve mezhebi gruplardan nüfus barındıran şehirlerde şiddetin yoğunlaşması bu kırılmalı siyasi tablonun doğal bir sonucudur.

Post-Saddam dönemine işgalle giren Irak, üç travmayı aynı anda yaşamaktadır. Bunlardan birincisi, Saddam döneminin bakiyesi olan, hemen her grubun yer yer katliamlara varan şekilde bastırılmış olmasıdır. İkincisi, bu grupların Saddam dönemi diktatörlüğünden bir başka yıkımla, işgalle kurtulmuş olmalarıdır. Adeta kanın kanla temizlenmesini andıran bu fasit daireden, bütün Irak toplumu, uzun süre tamir etmekte zorlanacağı sosyo-politik ve ekonomi-politik travmalarla çıkmıştır. Üçüncüsü ise, I. Körfez Savaşı sonrası hayata geçirilen ambargo yıllarında, bütün Irak devlet aygıtının ve toplumunun yapısal şiddete (sosyo-ekonomik fakirlik) maruz kalmış olmasıdır. Saddam döneminde yaşanan katliamlara varan insan hakları ihlalleri, İran'la yapılan ve 20. yüzyılın en uzun

Irak anayasası ile tescillenen etnik ve mezhepçi fay hatları, günlük siyasete tercüme edilirken, sürüp giden şiddetin ve işgal güçleri ile diğer ülkelerin Irak'a müdahalesinin kolay bir aracı haline dönüşebilmektedir.

12. 15 Ekim 2005'te kabul edilen Anayasa Referandumu.

13. 6 Aralık 2009'da kabul edilen Seçim Kanunu.

Irak İşgali ve Ölümölmler									
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Toplam
ABD Askerleri ¹⁴		486	849	846	822	904	314	149	4.370
Diğer Koalisyon Askerleri		94	57	51	50	57	8	1	318
Irak Polis ve Askerleri ¹⁵		1.300		2.545	2.091	1830	1070	515	9.351
Sivil Halk	IBC ¹⁶	12.081	10.774	14.842	27.697	24.521	9.217	4.645	103.777
	i-casualties ¹⁷			5680	16.564	17.108	4859	2604	46815
	Lancet	100.000 ¹⁸							
		426,369 - 793,663 ¹⁹							
	UNAMI	30.000 ²⁰			34.452 ²¹			1841 ²²	
	Irak Sağlık Bakanlığı				22.950 ²³		6787 ²⁴		
	ORB	151.100 ²⁵							
		946.000 – 1.120.000 ²⁶							

süren savaşı, Kuveyt'in işgali sonrası yaşanan Körfez Savaşı ve ardından vuku bulan ambargo dönemi, Irak'ın sosyo-ekonomik yapısını tam anlamıyla çökertmiştir.²⁷

14. ABD, Diğer Koalisyon Askerlerine ilişkin veriler "Iraq Coalition Casualties Count" web sitesinden alınmıştır. (<http://icasualties.org/oif/default.aspx>.) 20 Haziran 2008. Yaralı Amerikan askeri sayısı ise aynı kaynaktan 30 bin civarında verilmektedir.

15. Irak Polis ve Askerlerine ilişkin veriler "Iraq Coalition Casualties Count" web sitesinden alınmıştır. 20 Haziran 2008 (<http://icasualties.org/oif/default.aspx>.) Irak Polis ve Asker ölümlerine ilişkin olarak grafikte 2004 yılına ait gözükten veri Haziran 2003 ve 4 Ocak 2004 tarihleri arasındaki dönemi kapsamaktadır. "Irak İç İşleri Bakanı Falah Hasan el-Nakib'in Açıklaması", Kuveyt Haber Ajansı (KUNA), 4 Ocak 2005 (<http://www.kuna.net.kw/English/Story.asp?DSNO=694138>.)

16. "Iraq Body Count" web sitesinden alınmıştır. (<http://iraqbodycount.net>., 19 Mart 2008)

17. <http://icasualties.org/oif/default.aspx>.

18. Lancet Mart 2003-Ekim 2004 dönemi için 100.000 tahmini yapmaktadır. "The Lancet Report", Vol. 364, No. 9448, 20 November 2004.

19. Lancet 11 Ekim 2006 tarihli yeni raporu Bloomberg School of Public Health Johns Hopkins University, School of Medicine Baghdad Al Mustansiriya University tarafından Center for International Studies Massachusetts Institute of Technology'nin katkıları ile yürütülen "The Human Cost of the War in Iraq: A Mortality Study, 2002-2006", başlıklı araştırmanın sonuçlarına dayanmaktadır. Araştırma Mayıs 2006-Haziran 2006 arasında 1.849 aile ile yapılan görüşmelere dayanmakta ve 1 Ocak 2002-Haziran 2006 tarihleri arası dönemi kapsamaktadır. <http://www.thelancet.com/webfiles/images/journals/lancet/s0140673606694919.pdf>. Lancet, yaralı sivil halk için ise 800 bin tahmininde bulunmaktadır. "Iraq Body Count Press Release: Reality checks: some responses to the latest Lancet estimates", 16 October 2006 <http://www.iraqbodycount.org/press/pr14/2.php>.

20. UNAMI Human Rights Report, 1 November-31 December 2005 <http://www.uniraq.org/documents/HR%20Report%20Nov%20Dec%2005%20EN.PDF>

21. UNAMI Human Rights Report, 1 November-31 December 2006 <http://www.uniraq.org/FileLib/misc/HR%20Report%20Nov%20Dec%2006%20EN.pdf>

22. UNAMI Human Rights Report, 1 January-30 June 2009, http://www.uniraq.org/documents/UNAMI_Human_Rights_Report15_January_June_2009_EN.pdf

23. "War's Toll on Iraqis Put at 22,950 in '06", Washington Post, 8 Ocak 2007

24. UNAMI Human Rights Report, 1 July-31 December 2008, http://www.uniraq.org/documents/UNAMI_Human_Rights_Report_July_December_2008_EN.pdf

25. Irak Aile Sağlığı Araştırma Çalışma Grubu (Iraq Family Health Survey Study Group) araştırması Mart 2003-Haziran 2006 dönemini kapsamaktadır. "Violence-Related Mortality in Iraq from 2002 to 2006, The New England Journal of Medicine, Volume 358:484-493, No.5 January 31, 2008

26. Opinion Business Research isimli İngiliz araştırma şirketinin 28 Ocak 2008 tarihinde açıkladığı rapor Mart 2003-Ağustos 2007 dönemini kapsıyor. 2,414 Iraklı yetişkinle yapılan görüşmelere dayanıyor. http://www.opinion.co.uk/Newsroom_details.aspx?NewsId=88.

27. Şu alıntı 1950 yılında, daha sonraları Dünya Bankası (World Bank) olarak bilinen, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development Bank) tarafından yapılan 430 sayfalık bir araştırmadan: "Irak ekonomik potansiyeline göre derin bir fakirlik içerisinde. Halkın yaşam standardı çok kötü durumda. Kişi başına gayri-safi hâsıla 84 dolar civarında. Nüfusun büyük bir kısmı yaygın hastalıklarla boğuşuyor. Konut ve temizlik sıkıntısı had safhada. İş gücünün büyük bir kısmı istihdam edilemiyor. Tarımsal teknoloji ilkel düzeyde, sanayi cüzi oranda gelişmiş durumda..." Bahsi geçen araştırmadaki kişi başına gayri-safi milli hâsıla rakamlarını 2008 Irak dinarı veya Amerikan dolarıyla değiştirirsek; yukarıdaki bilgilerin Irak'ın bugününü de anlattığını söylemek yanlış olmaz. Irak son 20 yılına üç savaş ve ambargo sığdırmış, kişi başına düşen gayri-safi milli hâsılası bir dönem 200 dolara kadar gerilemiş, dünyanın borç oranı en yüksek ülkelerinden birisidir. Bkz. *İşgalin 6. Yılında Irak*, Gökhan Çetinsaya, Taha Özhan, SETA Yayınları, 2009, Ankara.

5. IRAK'TA İŞGAL SONRASI ÜÇÜNCÜ SEÇİM

Irak'ta yapılan ilk seçim olan, 2005 Aralık seçimleri, Sünni grupların seçimleri boykot etmeleri sonucu mecliste oluşan dengede oldukça kırılğan bir tablo ortaya çıkartmıştı. Bu kırılğan tabloda Şii ittifakının 140, Kürt ittifakının 75, Allavi'nin 40 ve diğer gruplara mensup olanların ise 40 sandalye ile Irak Parlamento'sunda temsili sağlanıyordu. 2005 Aralık seçimleri sonrası ise bu tablo kırılğanlığını korumuştur. Şii Birleşik Irak İttifakı 128, Kürdistan İttifakı 53, Irak Uyum Cephesi 44, Irak Ulusal Listesi 25, Irak Ulusal Diyalog Cephesi 11, Kürdistan İslam Birliği 5 ve diğer gruplar ise 9 sandalye ile temsil edilmişlerdir. Sünnilerin gerek üç ayrı grupla mecliste temsil edilmeleri, gerekse seçimleri protesto etmeleri, istikrar anlamında kırılğan bir yapının ortaya çıkmasına neden olurken, özellikle Kuzey Irak bölgesinde Kürtlerin güçlü siyasi temsil gücüne kavuşmalarına da zemin hazırlamıştır.

5.1 Irak'ta Siyasi Yelpaze ve Seçimlerin Yapısı

7 Mart 2010 tarihinde yapılan seçimlerde, Irak'ta 6 büyük ittifak ve bunların dışındaki bazı önemli partiler Irak Parlamento'sundaki 325 sandalye için yarışmışlardır. Aşağıda Irak'taki mevcut siyasi yelpazeyi oluşturan temel politik aktörlerin kısa değerlendirmeleri bulunmaktadır.

5.1.1 Irakiye İttifakı [Laik Şii-Sünni]

a) Irak Eski Başbakanı İyad Allavi liderliğindeki ittifak içerisinde laik Şiiilerle laik Sünnilerin, Sünni ve Şii aşiretlerin yer aldığı belirtilmektedir. İttifaka dışarıdan Salih Mutlak gibi ulusalcı Sünni liderler destek verirken Tarık Haşimi gibi İslamcı Sünni kesimler de bu koalisyonda yer almaktadır. İyad Allavi şu anki hükümetin hatalarına vurgu yaparken çözemediği sorunlara dikkat çekmiş, İran'ın Irak üzerindeki etkisinden bahsetmiş, Arap ülkeleriyle ilişkilerin düzeltilememesini eleştirmiş ve kendisinin mezhepler üstü ulusal bir ittifak olduğunu öne çıkarmaya çalışmıştır.²⁸

b) 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı: %24,48²⁹

c) Son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı: 91³⁰

28. Furkan Torlak, "Irak Seçimleri ve Muhtemel Sonuçları", *Dünya Bülteni*, 9 Mart 2010. (http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=107497); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

29. Son seçimlerdeki ittifakların ve diğer partilerin aldıkları oy oranlarında resmi rakamlar kesinleşmediği için burada ORSAM'ın verileri kullanılmıştır. Bkz. "7 Mart 2010 Irak Parlamento Seçimleri Kesin Olmayan Resmi Sonuçları", ORSAM, 28 Mart 2010. (<http://www.orsam.org.tr/Secimler/ortadetay.aspx?ID=56>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010

30. Seçime giren ittifakların ve diğer partilerin kazandıkları sandalye sayıları için bkz. "IHEC Announces Iraq-Wide CoR Election Results 2010", *Republic of Iraq IHEC*, 28 Mart 2010. (http://www.ihedq.org/english/press_releases.aspx?id=2378); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

5.1.2 Hukuk Devleti İttifakı [Şii]

a) Irak Başbakanı Nuri El Maliki liderliğindeki koalisyon, yoğun olarak Şii grupları içerisinde bulundurmakla beraber bazı Sünni aşiretlere de yer vermektedir. İttifak temel olarak Maliki'nin Dava Partisi ve çeşitli düzeyde etnik ve mezhepsel politik aktörün bileşimiyle ortaya çıkmıştır. Maliki'nin temel olarak, güvenlik konusunda kaydettiği ilerlemeler; özerk yönetime karşı izlediği ulusal politikalar ve Irak'ın bütünlüğüne dair yaptığı vurgular; ABD ile imzalanan çekilme anlaşması; İran'a karşı mesafeli duruşu ile öne çıktığı belirtilmektedir.³¹ Nitekim Maliki bu doğrultuda geçen yıl düzenlenen yerel seçimlerde önemli başarılar elde etmiştir. Ancak güvenlik konusundaki sorunlar sebebiyle Maliki'nin de kısmen güç kaybettiği söylenebilir.

b) 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı: %24,02

c) Son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı: 89

5.1.3 Irak Milli İttifakı [Şii]

a) 2005 yılında yapılan seçimlere birlik olarak giren Birleşik Şii İttifakı'nın halefi olan Irak Milli İttifakı, Irak İslami Yüksek Konseyi (Ammar el Hekim), Bedir Örgütü, Sadrcılar (Mukteda el Sadr), Fazilet Partisi ve Ulusal Reform Akımı gibi önde gelen Şii partilerin yansıra çok sayıda irili ufaklı politik grubu, partiyi ve önemli isimleri içermektedir.³² Irak eski Başbakanı İbrahim Caferi'nin öncülük ettiği, içerisinde Sadr grubunun, Irak İslam Yüksek Konseyi'nin, Fazilet Partisi'nin bulunduğu ve yoğunluğunu Şiilerden oluşan ittifaka Şii İslamcı hava egemen olsa da Ahmed Çelebi gibi laik liderlerle bazı Sünni aşiretler de bu koalisyon içerisinde bulunmaktadır. Bu ittifak, seçim propagandalarında Baas partisinin yükselişine, Suudi Arabistan'ın seçimlere müdahalesine, Maliki yönetiminin güvenliği sağlayamamış olmasına, yönetimdeki yolsuzluk dosyalarına, işsizliğe ve benzeri sosyal konulara dikkat çekmiştir.

b) 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı: %17,98

c) Son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı: 70

5.1.4 Kürdistan İttifakı Listesi

a) Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani ile Özerk Yönetim lideri Mesud Barzani'nin başını çektiği KDP, KYB ve Kuzey Irak'ta bulunan diğer küçük partilerin oluşturduğu koalisyondur. Ulusal eğilimli Kürt partilerden oluşan ittifakın, meclisteki Kürt bölgelerini yoğun olarak temsil edeceği ancak Neşirvan Mustafa liderliğindeki Değişim Listesiyle de rekabet yaşayacağı biliniyordu. Bu ittifak, genel olarak seçmenine bir programdan daha çok ulusal konulardaki kazanımları sunmuş ve Bağdat karşısındaki ortak tutuma yapılan vurguyu öne çıkartmaya çalışmıştır.

b) 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı: %14,48

c) Son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı: 43

31. "Irak Parlamento Seçimleri-2010: İstikrarın Oylanması", BÜSAM, Şubat 2010, s.16.

32. "Irak Parlamento Seçimleri-2010: İstikrarın Oylanması", BÜSAM, Şubat 2010, ss.17-18.

5.1.5 Irak'ın Birliği İttifakı [Sünni]

- a) Irak İçişleri Bakanı Cevad Bolani liderliğindeki ittifak seçimlere ilk kez katılmıştır. İttifak içerisinde Sünni Vakıf Divanı Başkanı Ahmed Abdulğafur El Samarraî ve eski meclis Başkanı Mahmud El Meşhedani de bulunmaktadır. Seçim öncesi birçok adayı elenen ittifakın seçimlerde büyük oy kazanması beklenmemiştir. Partinin en güçlü olduğu bölge Anbar vilayetidir.³³
- b) 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı: %2,70
- c) Son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı: 4

5.1.6 Irak Uzlaşısı (Tavafuk) [Sünni]

- a) Eski adı Irak Uzlaşısı Cephesi veya Tavafuk olan parti, mevcut Irak Parlamentosu'nun başkanı İyad Samurî liderliğinde yoğun olarak Sünni İslamcılar tek çatı altında toplamaktadır. Irak'taki siyasi sürece Sünnilerin katılımına ön ayak olan grup, geçen süreç içerisinde Sünni bölgelerdeki yerel yönetimleri de üstlenmiştir. Zaman içinde Sünni aşiretlerle ve El Kaide vb. gruplarla gerilim yaşayan İttifak, koalisyonu bir arada tutmakta zorlanmıştır. Nitekim İslam Partisi eski lideri Tarık Haşimi de bu partiden ayrılmıştır. Uzlaşma Cephesi'nin bu seçimlerde, özellikle Allavî liderliğinde seçimlere katılan Sünni partilerle yarışması bekleniyordu.³⁴
- b) 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı: %2,61
- c) Son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı: 6

5.1.7 Diğer Politik Unsurlar

- a) Goran (Değişim Hareketi):** 2009 yılında KYB'den koparak Neşirvan Mustafa liderliğinde kurulan Değişim Hareketi'nin merkezi Süleymaniye'dir. 7 Mart 2010'da yapılan son seçimlerde aldığı oy oranı %4,18; son seçimlerde kazandığı sandalye sayısı 8'dir.
- b) Kürt İslam Birliği:** Son seçimlerde aldığı oy oranı %2,27, kazandığı sandalye sayısı 4'tür.
- c) Kürdistan İslami Cemaati:** Son seçimlerde aldığı oy oranı %1,41, kazandığı sandalye sayısı 2'dir.
- d) Azınlıklar:** Son değişiklik çerçevesinde azınlıklara 8 sandalye ayrılmıştır.

5.1.8 Türkmenlerin Durumu

Her ne kadar Musul ve Kerkük'te odaklanmış olsa da Irak'ın birçok farklı bölgesinde yaşayan Türkmenler, siyasal süreçlere farklı biçimlerde katılmaktadır. Ancak son dönemde Türkiye'nin genelde Bağdat'taki merkezi yönetimle, özelde de Kuzey Irak'la ilişkilerini ciddi biçimde iyileştirmesi ve derinleştirmesi, Türkmenlerin hem sosyal açıdan hem de siyasal katılım/temsil açısından gelişimine katkı yapmaktadır. Türkmen oluşumları içerisinde öne çıkan siyasal yapı Irak Türkmen Cephesi'dir (ITC). 2005 yılında tek başına seçime giren ITC, Parlamento'ya sadece 1 milletvekili gönderebilmiştir. Türkmenlerin, 2009'da Kuzey Irak'ta gerçekleştirilen bölgesel seçimlerde ise farklı partilerden seçime girerek sisteme katılmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Türkmenler

33. "Irak Seçimleri 2010", ORSAM.

34. "Irak Parlamento Seçimleri-2010: İstikrarın Oylanması", BÜSAM, Şubat 2010, s.12.

7 Mart seçimleri öncesinde birlik kuramayınca, farklı parti ve ittifaklardan seçimlere katılmışlardır. ITC, Allavi'nin Irakiye gurubu ile ittifak yaparak seçime girmiştir. 2005'te tek milletvekili ile meclise giren Iraklı Türkmenlerin, bu kez toplamda 12 milletvekili ile temsil edilebileceği hesaplanmakta ve bunun bir dönüm noktası olduğu ifade edilmektedir.³⁵ ITC Genel Başkanı Sadettin Ergeç, Kerkük'ün Irak toprakları içerisinde kalmasını sadece Irakiye İttifakı'nın savunduğunu ve bunun için bu ittifakla seçime gireceklerini anlatmaktadır.³⁶ Bunun dışında Türkmenlerin sadece Erbil ve Süleymaniye'de ittifak dışında seçime girdikleri bilgisi de not edilmektedir.³⁷ Ayrıca en yakın rakibi Maliki'yi sadece 2 sandalye fark ile geçen Allavi'nin kazanmasında Türkmen oylarının çok önemli olduğunun altı çizilmelidir.

5.1.9 Irak'taki Seçimlerin Yapısı

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra ilk seçimler 2005'te yapılmıştı. 2009 yılında Irak Bölgesel Kürt Yönetimi içerisinde yapılan seçimlerin ardından 7 Mart 2010 tarihindeki Irak genel seçimleri önemli bir kilometre taşı olarak nitelendirilmektedir. Demokrasi ve seçim deneyimine henüz alışmaya çalışan ülkedeki seçim sistemi oldukça karmaşık bir yapıdadır. Aşağıda Irak'taki seçimlerine ilişkin genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir:

1. 2005 Aralık seçimlerinden sonra Irak Parlamentosu'ndaki sandalye dağılımı şu şekilde oluşmuştu:³⁸
 - Birleşik Irak İttifakı (Şii): 128
 - Kürdistan İttifakı: 53
 - Irak Uyum Cephesi (Sünni): 44
 - Irak Ulusal Listesi (Sünni): 25
 - Irak Ulusal Diyalog Listesi (Sünni): 11
 - Kürdistan İslam Birliği: 5
 - Diğer: 9
2. 2010 seçimlerinden önce yapılan değişikliklerle Irak Parlamentosu'nda 275 olan sandalye sayısı 325'e çıkarılmıştır. Böylece her 100 bin kişiye bir sandalye düşmektedir. Seçimlerde yaklaşık 19 milyon Iraklı sandık başına gitmiş, seçimlere katılım oranı yaklaşık %63 olarak gerçekleşmiştir. 7 Mart'ta yapılan seçimlerde Irak Parlamentosu'ndaki 325 sandalye için, 6 bin 200 aday, 167 partiden oluşan 12 ittifak ve 74 parti yarışmıştır.³⁹
3. Yeni seçim yasasına göre tüm sandalyelerin %25'i kadın adaylara ayrılmaktadır.
4. Şiilerin yoğun olduğu güneyde 9 il 119 sandalye ile (Basra: 24, Zikar: 18, Babil: 16, Necef: 12, Vasit: 11, Kadisiye: 11, Kerbela: 10, Meysan: 10, Musanna: 7); Sün-

Türkiye'nin genelde Bağdat'taki merkezi yönetimle, özelde de Kuzey Irak'la ilişkilerini ciddi biçimde iyileştirmesi ve derinleştirmesi, Türkmenlerin hem sosyal açıdan hem de siyasal katılım/ temsil açısından gelişimine katkı yapmaktadır.

35. "Irak Seçimleri Türkmenler Açısından Olumlu Geçti", VOA, 22 Mart 2010. (<http://www1.voanews.com/turkish/news/a-17-2010-03-22-voa1-88926552.html>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

36. "Türkmen Cephesi: El-Irakiye Kerkük'ü Savunan Tek Grup", *Kerkuk.Net*, 13 Şubat 2010. (<http://www.kerkuk.net/haberler/haber.aspx?dil=1055&metin=2010021233>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

37. "Türksam Irak Seçimlerini Masaya Yatırdı", *Kerkük Feneri*, 25 Mart 2010. (<http://www.kerkukfeneri.com/turksam-irak-secimlerini-masaya-yatirdi>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

38. IMEI Final Report on the December 15, 2005, Iraqi Council of Representatives Elections. (http://www.ihec.iq/content/file/other_reports/imie_final_report_2005_cor_elections_en.pdf); erişim tarihi: 20 Haziran 2008.

39. Inside the 2010 Iraqi Elections, Carnegie Endowment for International Peace. (<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=24168>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010..

nilerin yoğun olduğu kuzeyde 4 il 70 sandalye ile (Musul: 31, Anbar: 14, Diyala: 13, Selahaddin: 12), Kürtlerin ağırlıkta olduğu 3 il 41 sandalye ile (Süleymaniye: 17, Erbil: 14, Duhok: 10) temsil edilmektedir.⁴⁰

5. Irak'ta bir tür nispi temsil sistemi olan *Hare seçim sistemi* kullanılmaktadır (İngiliz Thomas Hare tarafından ortaya konulmuştur).⁴¹ Bu sisteme göre her seçim bölgesi için, o bölgedeki temsilci sayısına göre tespit edilen bir kota belirlenmektedir. Kotayı aşan oylar da genel oy dağılıma göre partilere devredilmektedir. Irak'taki seçim sistemine göre sandık başına giden bir Iraklı, önce ittifaklardan birine oy vermekte, hemen ardından bu ittifak içerisinde bir aday için oy kullanılmaktadır. Bu işlem, açık liste oy sistemine uygun olarak gerçekleştirilmekte olup bu sistem, halkın hangi adaya oy vermek istiyorsa onu daha fazla desteklemesini mümkün kılmaktadır. 325 sandalyeli Irak Parlamentosu'ndaki 310 aday seçim bölgelerinden gelmekte, 15'i ise 8'i azınlıklardan, 7'si de devredilebilir oylardan seçilen adaylardan belirlenmektedir.⁴²

Kuvvetlerin Statüsü Anlaşması (Status of Forces Agreement -SOFA)

Kısaca SOFA olarak adlandırılan anlaşmalar, yabancı bir ülkede bulunan Amerikan askerleriyle ilgili konularda ortaya çıkan/çıkarılabilecek hukuki vb. sorunların çözümü bağlanması ve yabancı ülke hukukunun Amerikan askerlerine nasıl uygulanacağını belirlemesi amacıyla hazırlanan metinlerdir.⁴³ Hâlihazırda ABD, 100'den fazla SOFA anlaşmasına taraftır; bunların bazıları ise ikili anlaşmalar olup en dikkat çekenleri Almanya, Japonya, Güney Kore, Filipinler, Afganistan ve Irak gibi ülkelerle yapılanlardır. Bu anlaşmalar içerisinde en güncel ve önemli olanı kuşkusuz Irak'la yapılan anlaşmadır. Söz konusu metin, 17 Kasım 2008'de ABD (Irak Büyükelçisi Ryan Crocker) ile Irak (Dışişleri Bakanı Hoşyer Zebari) arasında imzalanan ve 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe giren, ABD'nin Irak'tan geri çekilme planını ve çekilme sonrası Irak'taki Amerikan üs ve tesislerinde görev yapmaya devam edecek askerlerin statüsünü belirleyen bir anlaşmadır. Anlaşma 27 Kasım 2008'de Irak Parlamentosu'nda onaylanmıştır. Anlaşmaya göre Amerikan askerleri 30 Haziran 2009 tarihinden itibaren geri çekilmeye başlayacak ve 31 Aralık 2011 tarihinden önce Irak'tan tamamen çekilmiş olacaktır.⁴⁴ Aynı anlaşma Irak devletinin gerek gördüğü zaman teröristlere ve/veya terörist eylemlere karşı Amerikan birliklerinden yardım isteyebilmesini ve Amerikan askerlerinin üs dışında ve görev başında değilken işledikleri suçlar sebebiyle Irak yasalarına tabi olmalarını mümkün kılmaktadır.⁴⁵ Aynı gün iki ülke arasında sosyal haklar, azınlıklar, ekonomik ve ikili ilişkiler, eğitim ve çevre gibi birçok alanda uzun dönemli uluslararası işbirliğini öngören bir çerçeve anlaşma da (Strategic Framework Agreement-SFA) imzalanmıştır.⁴⁶ Irak'la imzalanan SOFA, en temelde Irak'taki Amerikan askerlerinin hukuken güvenliğini sağlayan, bununla birlikte ABD'nin hem Irak'taki fiillerini hem de geri çekilme sürecini metne bağlayan bir anlaşmadır.

40. Furkan Torlak, "Irak Seçimleri ve Muhtemel Sonuçları", Dünya Bülteni, 9 Mart 2010.

41. Bilgay Duman, "Seçim Sistemleri ve Irak", *Ortadoğu Analiz*, Sayı:14, s.27.

42. "Parliamentary Elections 2010", *Republic of Iraq The Independent High Electoral Commission*. (http://www.ihc.iq/English/parliament_Election.aspx); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

43. R. Chuck Mason, "Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized?", *Congressional Research Service*, 18 Haziran 2009. (<http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL34531.pdf>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

44. "Text of Strategic Framework Agreement and Security Agreement Between the United States of America and the Republic of Iraq", *The White House*, 27 Kasım 2008. (<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/11/20081127-2.html>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

45. Ibid, s. 10.

46. "Draft US-Iraq Status of Forces Agreement", <http://www.afsc.org/Iraq/ht/a/GetDocumentAction/i/60561>; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

5.2 2010 Irak Genel Seçimleri

Irak'ta 7 Mart 2010 tarihinde yapılan genel seçimlerde Irak parlamentosundaki 325 sandalye için, 6 bin 200 aday, 167 partiden oluşan 12 koalisyon ve 74 parti yarıştı. 325 sandalyeli parlamento için sandalye dağılımı belli olmuştur. Buna göre, Eski Başbakan İyad Allavi'nin lideri olduğu Irakiye İttifakı, 91 sandalye elde ederek genel seçimlerin galibi olurken, eski Başbakan İyad Allavi başkanlığındaki Irakiye İttifakı 91, Başbakan Nuri El Maliki başkanlığındaki Hukuk Devleti İttifakı 89, Şii olan Irak Milli İttifakı 70, Kürdistan İttifakı Listesi 42, Sünni olan Irak Uzlaşısı 6, İçişleri Bakanı Cevad Bolani'nin başkanı olduğu Irak'ın Birliği İttifakı 4, Kürt Değişim Hareketi (Goran) 8, Kürt İslam Birliği 4 ve Kürdistan İslami Cemaati ise 2 sandalye elde etmiştir. Allavi, Sünni çoğunluğa sahip olan Ninova (Musul), Kerkük, El Enbar (Ramadi), Diyala (Bakuba) ve Salahaddin illerinde birinci olurken, Şii olan Basra, Babil, Kerbela, Vasıt, Necef ve Musenne de birinciliği Nuri El Maliki elde etmiştir.

Seçim gününün hemen ardından başlayan hile tartışmaları, sonuçların açıkladığı 26 Mart 2010 tarihine kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Seçim sonuçları belli olduktan sonra da tartışmalar hız kesmemiştir. Özellikle seçim yasası üzerinden uzunca bir süredir devam eden anlaşmazlık ve tartışmaların doğal bir sonucu olarak da okunabilecek uyuşmazlıkların temelinde yeni yasa bulunmaktadır. Temsilciler Konseyi'nde (meclis el-muvvab) yeni seçim yasası tartışmaları Amerika'nın müdahalesiyle geçebilmiş, ancak tartışmalardan dolayı genel seçimler 16 Ocak 2010'dan 7 Mart 2010'a alınmak zorunda kalınmıştır. Özellikle Kerkük sorununun tartışmaların merkezinde olması yasanın geçmesini oldukça zorlaştırmıştır. Kerkük'ün statüsünün ne olacağı ve 2009 seçimlerinde olduğu gibi Kerkük'ün müstakil olarak ele alınıp alınmayacağı konuları, uyuşmazlığın ana sebepleri olmuştur.

Seçmen kayıtları Eylül 2009 itibarıyla, Kerkük dâhil, tamamlanmış olmasına rağmen Kerkük'ün statüsüyle ilgili tartışmalar bitmiş değildir. Özellikle Araplar ve Türkmenlerin Kerkük'ün nüfus yapısının Kürtler tarafından değiştirildiğine dair iddiaları, canlılığını korumaktadır. Bölgesel Kürt yönetimi, anayasaya konmuş olan, Kerkük'te sürecin tamamlanmasına ilişkin yol haritasını gösteren maddesinin uygulanması istemektedir. Bu maddeye göre, Kerkük'te önce normalleşme, sonra nüfus sayımı, ardından da referandum yapılması gerekmektedir. Lakin normalleşme gibi oldukça soyut ve rölatif bir kavram üzerinden hareketle ne nüfus sayımına geçmek ne de referandum yapmak Irak siyasi atmosferi ve şartları açısından mümkün görünmemektedir.

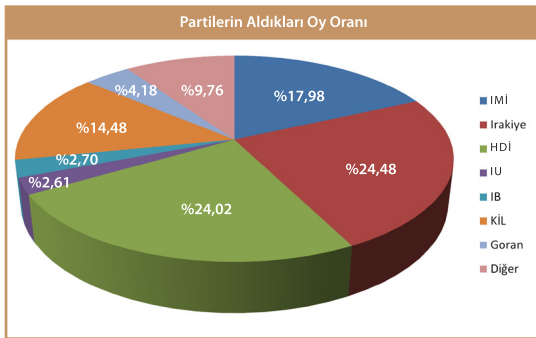
Hatta bütün tarafların 'normalleşme tamamlandı' demelerini ve nüfus sayımı yapılması halinde bile referandumun uzak bir ihtimal olduğunu söylemek yanlış olmaz. Irak'ın Ortadoğu'nun, Kerkük'ün de Irak'ın mikrokozmu olduğu hatırlanırsa, Kerkük meselesinin şehirdeki yerel siyasi aktörleri aşan bir anlamı olduğu söylenebilir. Irak'ta yeniden kanlı bir dönemin başlayıp başlamayacağının da önemli bir dinamiği ise Kerkük üzerinden bütün aktörlerin kabul edeceği bir barış planının hayata geçirilmesine bağlıdır. Kerkük'ün nihai statüsünün, hali hazırda oldukça yoğun bir şekilde tartışılan ve işgalin ilk yıllarında birçok grubun protestosu altında yapılan bir anayasa maddesiyle belirlenmeye çalışılması, oldukça derin bir şekilde bölünmüş Irak siyaseti açısından büyük bir krize zemin hazırlayabilir.

Seçim gününün hemen ardından başlayan hile tartışmaları, sonuçların açıkladığı 26 Mart 2010 tarihine kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Seçim sonuçları belli olduktan sonra da tartışmalar hız kesmemiştir.

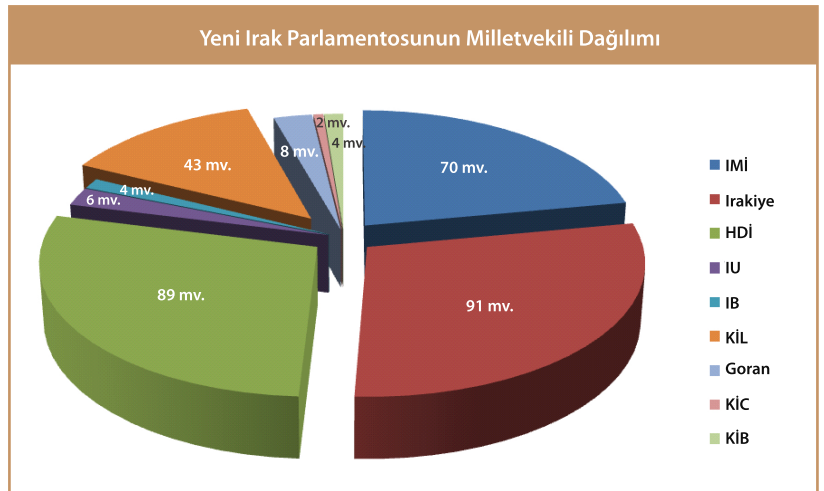
5.3 2010 Seçimleri Sonrası Partilerin Durumu⁴⁷

Parti	Tam Adı
Irakiye	Irakiye İttifakı
HDİ	Hukuk Devleti İttifakı
İMİ	Irak Milli İttifakı
KİL	Kürdistan İttifakı Listesi
Goran	Goran (Değişim Hareketi)
IB	Irak'ın Birliği İttifakı
IU	Irak Uzlaşısı
KİB	Kürdistan İslam Birliği
KİC	Kürdistan İslami Cemaati

Partilerin Aldıkları Oy Oranı (%)	Toplam
Irakiye	24,48
HDİ	24,02
İMİ	17,98
KİL	14,48
Goran	4,18
IB	2,70
IU	2,61
Diğer	9,76

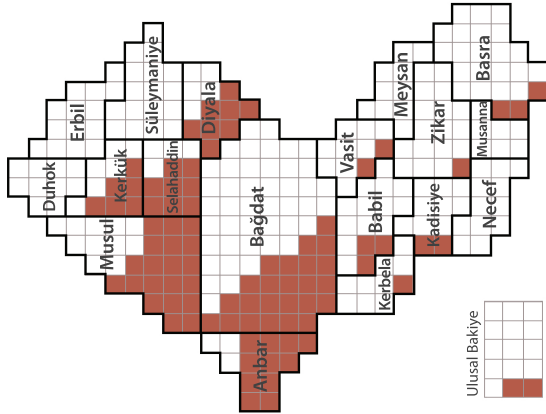
Vilayetlere Göre Milletvekili Dağılımı									
	Irakiye	HDİ	İMİ	KİL	Goran	IU	IB	KİB	KİC
Anbar	11	-	-	-	-	2	1	-	-
Babil	3	8	5	-	-		-	-	-
Bağdat	24	26	17	-	-	1	-	-	-
Basra	3	14	7	-	-	-		-	-
Diyala	8	1	3	1	-	-	-	-	-
Duhok	-	-	-	9	-	-	-	1	-
Erbil	-	-	-	10	2	-	-	1	1
Kadisiye	2	4	5	-	-	-	-	-	-
Kerbala	1	6	3	-	-	-	-	-	-
Kerkük	6	-	-	6	-	-	-	-	-
Miysan	-	4	6	-	-	-	-	-	-
Musanna	-	4	3	-	-	-	-	-	-
Musul	20	-	1	8	-	1	1	-	-
Necef	-	7	5	-	-	-	-	-	-
Selahattin	8	-	-	-	-	2	2	-	-
Süleymaniye	-	-	-	8	6	-	-	2	1
Vasit	2	5	4	-	-	-	-	-	-
Zikar	1	8	9	-	-	-	-	-	-
Ulusal Bakiye	2	2	2	1	-	-	-	-	-
Toplam	91	89	70	43	8	6	4	4	2

47. Bu bölümdeki grafikler ORSAM websitesindeki çalışmadan alınmıştır. (<http://orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=711>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Bu bölümdeki haritalar *The New York Times* gazetesi web sayfasından alınmıştır. (<http://www.nytimes.com/interactive/2010/03/11/world/middleeast/20100311-iraq-election.html?ref=middleeast#tab=0>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Irakiye

Iyad
Allawi

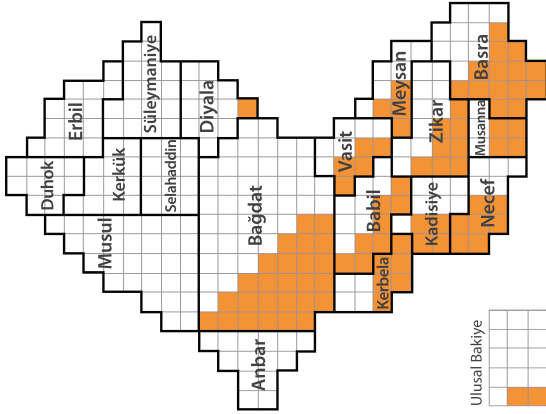

Salih
Mutlak

Tarik
Hashimi

Hukuk Devleti İttifakı

Nuri Kemal
El Maliki

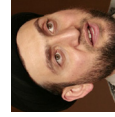
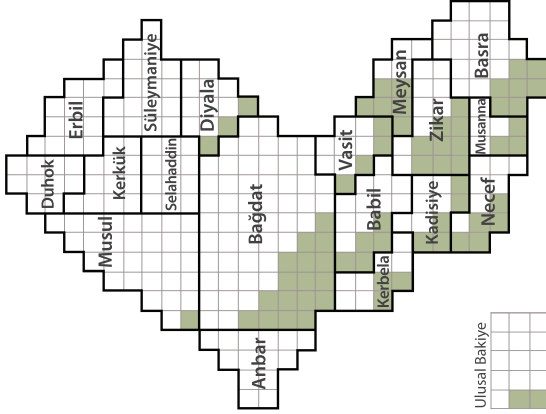

Haşim
El Hasani

Şeyh Ali
Hatem El
Süleyman

Irak Millî İttifakı

Ammar
El Hekim

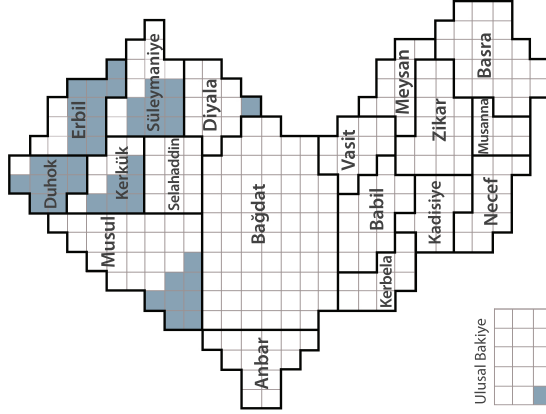

İbrahim
Caferi

Mukteda
El Sadr

Kürdistan İttifakı Listesi

Mesud
Barzani

Celal
Talabani

Allavi'nin listesi
Irak'ın geleceği
açısından
önemlidir. Çünkü
Allavi'nin tüm
grupları içinde
barındıran listesi,
tek bir mezhebe ve
tek bir etnik gruba
dayanamamakta,
mezhep
temelli politika
yapmamaktadır.

5.4 Irak Seçimleri Neyi Gösteriyor?

Irak'ta seçim sonuçları yarı sürpriz yarı beklenen şekilde sonuçlanmıştır. Eski Başbakan İyad Allavi'nin laik listesi Irakiye'nin çok az farkla da olsa ilk sırada çıkması seçimin minik sürprizi sayılabilir. Başbakan Nuri el Maliki'yi iki sandalye farkla geçen Allavi listesi Irak'ın geleceği açısından önemlidir. Çünkü Allavi'nin tüm grupları içinde barındıran listesi, tek bir mezhebe ve tek bir etnik gruba dayanmamakta, mezhep temelli politika yapmamaktadır. Şiiler, Sünniler ve Türkmenlerin bir kısmı da bu listeden seçimlere girmiştir. ABD⁴⁸ ve açıktan olmasa da Türkiye tarafından da desteklenen Allavi, 91 sandalye ile tek başına hükümeti kuramamaktadır ancak Başbakanlığa yakın gözükmemektedir. Sürpriz olmayan durum ise kimsenin hükümeti tek başına kuramayacak olmasıdır. Dolayısıyla ikili ya da üçlü koalisyon ihtimali yüksektir. Bu nedenle Irak'taki siyasi denklemin yine ince hesaplar üzerine kurulacağını söylemek yanlış olmaz.

Başbakan Maliki'nin Hukuk Devleti İttifakı, her türlü devlet olanağının kullanılmasına rağmen birinci sırada çıkamamıştır. Maliki'nin Sünnileri engelleme girişimine ise ABD izin vermemiştir. Üçüncü sırada yer alan Irak Milli İttifakı ve tamamen mezhep temeline dayanan büyük Şii bloğunu ise Mukteda Es Sadr sürüklerken, El Hekim grubu bu ittifak içinde pek varlık gösterememiştir. Kürtler ise toplam olarak sandalye sayılarını korusalar da Barzani ve Talabani'nin oluşturduğu Kürdistan listesi dışında, seçime giren Kürt gruplarının kan kaybettiğini söylemek mümkündür. Kürtler toplamda 56 sandalye sahibi olmakla birlikte, bunun içinde aslan payı, yani 42 sandalye Kürdistan listesine aittir. Ancak Kürtlerin son kertede Bağdat'ta birlikte hareket etme ihtimalleri yüksek gözükmemektedir.

48. Irak'ta 7 Mart'ta gerçekleştirilen ve 26 Mart'ta resmi sonuçları ilan edilen Genel Seçimleri Washington yönetiminin genel anlamda mesafeli ve temkinli olarak karşılaması dikkat çekti. ABD Başkanı Barack Obama seçimlerin gerçekleştirildiği gün yaptığı açıklamada Irak'ın her bağımsız ülke gibi kendi geleceğini tayin etme hakkı olduğunu belirtti ve kimsenin bu süreci zarara uğratmaya ve olumsuz yönde etkilemeye hakkı olmadığı mesajını verdi. Irak'ın komşularını da ülkenin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına saygı göstermeye çağırarak Obama, ABD'nin Irak'a yönelik taahhütlerini sonuna kadar yerine getireceğini vurguladı. Seçimler öncesinde İran'ın ülkedeki seçimlere etki edebileceği yönünde endişeleri olan ABD yönetimi seçimlerin demokratik bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sonuçlarına tüm tarafların saygı duyması yolundaki mesajlarını sürekli yineledi. Öte yandan ABD'nin Irak Büyükelçisi Christopher Hill, 17 Şubat'ta seçimlerden 3 hafta önce Washington'da gerçekleştirilen toplantıda ABD'nin Irak'tan çekilme takviminde herhangi bir değişiklik söz konusu olmadığını bu yıl Ağustos ayı sonu itibarıyla muharip askerlerini çekmiş olacağını, Irak güçlerinin eğitimi ve orduda kapasite artırımı amaçlı kalan 50 bin ABD Amerikan askerinin de 2011 sonu itibarıyla Irak'tan çekilmiş olacağını belirtti. ABD'nin seçimlerde herhangi bir adayı desteklemesinin mümkün olmadığını vurgulayan Hill, Irak yönetiminin başına demokratik yollardan olmak koşuluyla kim gelirse gelsin kendileriyle çalışmaya hazır olduklarını ifade etti. Seçimlerden güçlü bir oy oranıyla çıkan Şii dini grup Mukteda El-Sadr'ın grubunun koalisyonu kurma görüşmelerinde daha da etkin bir rol oynayacaklarına dikkat çeken Hill, Sadr'ın halen İran'ın kutsal Kum şehrinde bulunduğunu da sözlerine ekledi. Irak'taki seçimler süresince bölge ülkelerinden herhangi birinin sonuçları etkileme adına girişimlerinin olup olmadığının sorulması üzerine ise Hill, bölge ülkelerinin süreçte özellikle ülkedeki ortamı alevlendirecek açıklamalardan kaçındıklarını belirterek Irak'ın Türkiye, Suriye ve Suudi Arabistan ile görüşmelerinin sadece seçimler sürecinde artış göstermediğini çünkü seçimler öncesinde de bu ülkelerle Irak'ın ikili görüşmelerinin yoğun olduğunu söyledi.

"Iraq on the Eve of National Elections: A Discussion with Ambassador Christopher Hill", Washington, DC, 17 Şubat 2010, <http://www.usip.org/newsroom/multimedia/video-gallery/iraq-the-eve-national-elections-discussion-ambassador-christopher->; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

ABD Başkanı Barack Obama'nın Irak seçimleri ile ilgili açıklaması, 7 Mart 2010, Washington, DC <http://www.whitehouse.gov/blog/2010/03/07/president-obamas-statement-iraqi-elections>; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

ABD'nin Irak Büyükelçisi Christopher Hill'in Bağdat'tan gerçekleştirilen video konferansının transkripsiyonu, 30 Mart 2010 <http://www.state.gov/p/nea/rls/rm/139275.htm>; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Irak'ta seçimler sonuçlansa da, hem kazananlar hem de hükümet kurma zorlukları açısından tartışmalar bitmiş değildir. Özellikle de Adalet ve Sorgulama Kurumu'nun, Baas partisiyle ilişkileri olduğu gerekçesiyle Sünnilerden seçimi kazanan 6 ismi uzaklaştırma ihtimali bulunmaktadır. Seçimler öncesi Bassızlaştırma Komisyonunca yasaklanan, daha sonra Yüksek Seçim Kurulu'nca yeşil ışık yakılan bu isimlerin uzaklaştırılması bütün koalisyon ihtimallerini daha da karmaşık hale getirecektir. Seçimleri kazanan bu 6 ismin dışarıda tutulması, Allavi'nin Başbakanlık hesaplarını ortadan kaldırılabir. En iyi ihtimalle Nisan ayının ortasında çıkacak mahkeme kararı, koalisyon matematiğini şimdilik kilitlemiş durumdadır.⁴⁹

Irak'ta yeni hükümetin kurulmasının önündeki tek engel yasaklı isimler tartışması da değildir. Anayasal boşluklardan kaynaklanan sorunlar da yeni hükümetin kuruluşunun gecikmesine sebep olmaktadır. Irak anayasasında seçimlerin ardından, yeni hükümetin kurulacağı tarihe kadar olan zaman diliminde ülkenin kimin tarafından yönetileceği belirlenmiş değildir. Bu da doğal olarak iş başındaki hükümet ile seçim kazanmış ittifak arasında yeni bir tartışmayı başlatmış durumdadır. Nihai seçim sonuçlarının Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu tarafından duyurulması gerekmektedir. Fakat bu komisyonu baskı altına alacak bir zaman sınırlaması da bulunmamaktadır. Mesela 2005 seçimleri için nihai sonuçlar, seçim gününden üç ay sonra açıklanmıştır. Normalde sonuçlar onaylandıktan sonra Cumhurbaşkanı Talabani'nin 15 gün içerisinde yeni meclisi toplaması, Meclis toplandıktan sonra Meclis Başkanı ve sözcülerin seçilmesi gerekmektedir. Ardından yeni Cumhurbaşkanı seçilebilmesi mümkündür. Anayasa bu seçimler için 30 gün süre tanımaktadır. Seçilen yeni Cumhurbaşkanı en fazla oy alan ittifak liderine 30 gün içerisinde hükümet kurma görevini vermekle yükümlüdür. Bütün bu seçim süreci oldukça hızlı bir şekilde halledilse bile Irak'ta yeni bir hükümeti iş başında görmek için yaz aylarını beklememiz gerekecektir. Gecikmelerin olduğu bir senaryoda ise süreç Eylül ayına kadar uzayabilir.⁵⁰

Irak'ta seçimler sonuçlansa da, hem kazananlar hem de hükümet kurma zorlukları açısından tartışmalar bitmiş değildir. En iyi ihtimalle Nisan ayının ortasında çıkacak mahkeme kararı, koalisyon matematiğini şimdilik kilitlemiş durumdadır.

5.5 Koalisyon Denklemleri

Allavi ile Maliki'nin sandalye sayısı ikili koalisyon için yetmektedir. Ama bu ihtimal zayıf görünüyor. Allavi bu yüzden Şii bloku ve Kürtlerle işbirliğine gidebilir ama bu konu için net bir kanaatte bulunmak zordur. Hükümet kurma çalışmaları geçen dönem olduğu gibi aylar sürebilir. Bu pazarlıkta Cumhurbaşkanlığı makamı da önem kazanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı için Sünnilerin talebi olduğu bilinmekle birlikte, Kürtler de Talabani ismi için bastırmaya devam etmektedirler. Aksi takdirde, zaten otonom bir yönetime sahip olan Kürtler "istenmedikleri" gerekçesiyle "kendi yolumuza gideriz" kartını kulla-

49. Iraq election: Victorious candidates may be purged, boosting Maliki, Hannah Allam, *Christian Science Monitor*, 29 Mart 2010.

50. After Iraq's Elections: A New Government by September? J. Scott Carpenter and Ahmed Ali, *The Washington Institute*, 3 Mart 2010.

Bütün bu seçim süreci oldukça hızlı bir şekilde halledilse bile Irak'ta yeni bir hükümeti iş başında görmek için yaz aylarını beklememiz gerekecektir. Gecikmelerin olduğu bir senaryoda ise süreç Eylül ayına kadar uzayabilir.

nabilirler. Irak'taki dengelerde ana belirleyici olan ABD'nin ise buna göz yumması pek mümkün gözükmemektedir.

Irak nüfusunun %60'ını oluşturan Şiiler esasında beklenen oyu almışlardır. Ancak, farklı gruplara bölündükleri için, Irak'ı yekpare bir Şii blokunun yönetmesi söz konusu değildir. Başbakan Maliki'nin liderliğindeki Dava Partisi dışındaki diğer İslamcı Şii partileri bir araya toplayan Irak Milli İttifakı seçimden en fazla kayıpla çıkan gruptur. Mukteda Es Sadr ile Ammar El Hekim'in öncülüğündeki Irak Milli İttifakı ile Maliki'nin Hukuk Devleti koalisyonu arasındaki fark beklenenden fazladır ve Maliki tek başına diğer Şii partilerin aldığı oyun toplamından daha fazlasını almış durumdadır. Bu da Irak genelinde olduğu gibi Şiiler içerisindeki güçlü lider figürünün önemini ortaya koymaktadır. Daha da ötesi Ortadoğu ve Irak'ta güçlü liderin hala etkili ve geçerli olduğunu göstermektedir.

Dava Partisi dışındaki İslamcı Şii partilerin bir araya geldiği Irak Milli İttifakı'nda ise Sadr Grubu öne çıkmıştır. Dolayısıyla Irak Milli İttifakı'nda en önemli çekim merkezi Sadr grubu olacak gibi gözükmemektedir.⁵¹ Seçim sonuçlarına bakıldığında Irak Milli İttifakı içinde yer alan İbrahim Caferi gibi isimlerle Fazilet Partisi gibi gruplar da büyük kayba uğramışlardır. Bu durum Şii seçmenlerin yoğun yaşadığı vilayetlerde, Maliki'nin gücünü koruduğu, dolayısıyla Maliki'nin Şiiler nezdinde devlet olanaklarını iyi kullandığı göstermektedir. Diğer yandan Irak Ulusal İttifakı'nın az sayıda milletvekilliği çıkarmasını, dini referans alan partilerin veya İran'a yakınlığıyla bilinen Şii grupların kaybı olarak değerlendirmek doğru olmaz. Ancak bu durum, Şii oyların bölündüğünün ve Şiilerin yekpare bir temsil gücünü ortaya koymadıklarının bir göstergesidir. 2003'teki işgalin ardından ikinci kez parlamento seçimine giden Irak'taki Şiilerin eğilimlerini kestirebilmek, motivasyonları ile ilgili kesin kanıya varabilmek için birkaç seçimin daha geçmesi gerekmektedir. Ancak ister Ulusal İttifak olsun, ister Maliki olsun, sonuçta Şiiler, 2003 sonrası elde ettikleri siyasi, askeri ve ekonomik kazanımları korumak istediklerini göstermektedirler.⁵²

Öte yandan İran Şiiliği ile Irak Şiiliği arasındaki mezhepsel ve siyasi ilişki boyutunu görmek, bu ilişkinin zaman zaman seyrini değiştirse de süreceğini varsaymak gerekir. Ancak Irak Şiiliği, İran Şiiliğinden farklı olarak Araplık temelinde ayrıştığını, siyasette dini referans alan anlayışın Irak'ta farklı olduğunu, velayeti fakih müessesesinin Irak'ta işlemediğini düşünecek olursak iki ülke Şiiliği arasındaki farkları da ortaya koymuş oluruz. Bu durum Şiiliğin merkezi olma yarışında Kum ile Necef arasındaki tarihi çekişmenin günümüzde de sürdüğünü göstermektedir.⁵³

2005 seçimlerini boykot eden Sünniler, Maliki'nin her türlü engelini rağmen bu kez denklemde yer almak için Allavi'nin listesi ile yeniden Irak sahnesine dönmüşlerdir.

51. Sami Moubayed, "The Return of Kingmaker Muqtada", *The Asia Times Online*, 7 Nisan 2010. (http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/LD07Ak04.html); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

52. Patrick Cockburn, "Iraq-violent, divided, but hopeful", *The Independent*, 28 Mart 2010. (<http://www.independent.co.uk/opinion/commentators/patrick-cockburn-iraq-ndash-violent-divided-but-hopeful-1929215.html>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

53. "Shias in Iraq", *Global Security*. (<http://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/religion-shia1.htm>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

İyad Allavi liderliğindeki Irakiye İttifakı seçimlerden birinci parti olarak çıkarak sürpriz yapmıştır. Seçim öncesinde Maliki hükümetinin Baas'la ilintili oldukları gerekçesiyle seçime girmelerini engellediği bazı Sünni adaylara rağmen, Sünniler 2005'in aksine yoğun bir şekilde sandığa gitmişlerdir. Bu gelişmede 2005 seçimlerini boykot ettikten sonra ülkede temsil niteliklerini kaybetmeleri, ama yerel seçimlerde kendi bölgelerinde elde ettikleri avantajları ellerinde tutmak istemeleri önemli rol oynamıştır. Ayrıca, Sünnilerin Irak denklemine yer almamaları halinde 'direniş' ve şiddetin önlenemeyeceğini kavrayan ABD'nin, Şiiler karşısında Sünnileri bir denge unsuru olarak zorunlu görmesi de bir başka önemli noktadır. Bilindiği gibi El Kaide'yi önlemek ve Sünnileri siyasi denkleme sokmak isteyen dönemin Irak'taki Amerikan Birlikleri Komutanı General Petraeus'un planı gereği, Sünni aşiretler, 'Uyanış' hareketi adı altında toplanmışlardı.⁵⁴ ABD'nin siyasal ve finansal desteği ile eski güçlerine ulaşmasalar da Irak'ta var olabilmeleri için kendi güçleri oranında sandıktan çıkmak istemişlerdir. Amerika'nın, Şiilerin tek başına Irak'a istikrar getirmeyeceğini kavraması, Şiilerin Sünnilere yönelik saldırılarının dengelenmesi, özellikle Maliki hükümetinin dengelenmesi, ülkedeki İran etkisi karşısında Sünni Arap ülkelerinin tepkisini azaltılması gibi faktörler tüm bu gelişmelerde önemli rol oynamıştır.

18 vilayetten 12'sinde milletvekili çıkaran tek liste İyad Allavi'nin Şii-Sünni ortaklığındaki "laik" Irakiye İttifakı'dır. Bu durum Irak'ın geleceği açısından küçük de olsa bir umut ışığı olabilir. Ama bu değerlendirmede bulunmak için henüz erkendir. Amerika çekildikten sonra bu tercihin nasıl olacağına o zaman daha yakından bakmak gerekmektedir.

Irakiye'nin başarısı kompozisyonuna bağlı; ancak bu kompozisyonun Irak'ın iç dengeleri göz önüne alındığında bozulma olasılığı da mevcuttur. ABD'nin askerlerini çekmesinden sonraki olası gelişmeler, Irakiye'nin dağılmasını da beraberinde getirebilir. Yeni hükümet bir ulusal mutabakat hükümeti olacaktır ve belirli bir oy oranına ulaşmış bütün grupların temsilcilerini kapsayacaktır.⁵⁵ Ancak büyük gruplar arasındaki pazarlık içişleri, Dışişleri, Savunma, Petrol bakanlıkları ile Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık konularında yaşanacaktır. Diğer bakanlıklar da büyük koalisyonlar içinde yer alan gruplara dağıtılacaktır.

Allavi liderliğindeki Irakiye listesi, seçimlerde önemli bir başarı elde etmesine rağmen içyapısının ve olası hükümet ortaklarının şartlarının hükümet kurma çalışmalarında bu ittifakı zorlaması mümkün görünmektedir. Şiilerin modern Irak tarihi boyunca pek devlet yönetimi tecrübesi olmamıştır. Dış dinamikler ise Irak'ta kalıcı ve gerçek anlamda bir istikrar sağlamak amacıyla Irakiye üzerinden Sünnileri sisteme entegre etmek istemektedir. Ancak Şiilerin Sünniler ile sistemi paylaşmaya hazır olup olmadığı henüz belli değildir. Şiiler şu anda sistemin başında olmalarını, Irak'ın yeniden yapılandırılması için verdikleri mücadelenin bir karşılığı olarak görmektedirler. İronik olansa Ame-

2005 seçimlerini boykot eden Sünniler, Maliki'nin her türlü engeline rağmen bu kez denklemde yer almak için Allavi'nin listesi ile yeniden Irak sahnesine dönmüşlerdir.

54. Martin Fletcher, "A 'Suni Awakening' – and a Recurring Nightmare", *Times Online*, 10 Eylül 2007. (http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/columnists/guest_contributors/article2412837.ece); erişim tarihi: 20 Haziran 2008.

55. Yeni hükümetin nasıl oluşabileceğine ilişkin alternatiflerin değerlendirildiği bir yazı için, bkz. Furkan Torlak, "Irak'ta ABD-İran nüfuzu: Uzlaşma ile rekabet arasında", *Dünya Bülteni*, 27 Mart 2010. (http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=109447); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Allavi liderliğindeki
Irakiye listesi,
seçimlerde önemli
bir başarı elde
etmesine rağmen
içyapısının ve
olası hükümet
ortaklarının
şartlarının
hükümet kurma
çalışmalarında bu
ittifakı zorlaması
mümkün
görünmektedir.

rikan işgaline karşı direnen Sünnilere bu kez Amerika'nın ihtiyacı olması, işgale karşı sessiz kalan Şiiilerin ise bir an önce Amerika'nın çekilmesini beklemesidir.

Bu seçimlerle birlikte Irak'ta milliyetçi/merkeziyetçi dengenin İslamcı/federalistler karşısında güçlendiği görülmektedir. 2005 seçimlerinde Sünni gruplar, seçimlere katılmayıp siyasal sistemin dışında kalmanın faturasını acı bir biçimde ödedikten sonra 2010 seçimlerinde yeniden siyaset sahnesine dönmüşlerdir. Kürtler, seçimlere Kürdistan Listesi, Goran (Değişim) grubu, İslamcı partilerle girerek bölünseler de anahtar konumdaki yerlerini korumuşlardır. Aynı zamanda ortak çıkarları söz konusu olunca içlerindeki muhalefete (Goran Grubu) pek fazla prim vermeyeceklerini de göstermişlerdir.⁵⁶

Goran, Süleymaniye, Kerkük, Diyala, Bağdat ve Musul gibi bölgelerde yaşayan Kürt seçmenin oyunu alamamıştır. Sadece Süleymaniye merkezinde daha güçlü olduğu görülmüştür. Ama Goran'ın 2009'daki bölgesel parlamento seçimlerinde gösterdiği başarının altında kalması, Kürtlerin ulusal çıkarları söz konusu olunca hala yeni seslere güvenmediği göstermiştir. Goran'ın Kürt bölgesinde 2009'da yapılan seçimlerde yaptığı çıkış büyük ölçüde yerel dinamiklerle ilişkilidir. Goran o zaman, halkın yerel ihtiyaçlarına cevaplar üreterek başarı sağlamıştır. Ama 2010 genel seçimlerinde ulusal ölçekli siyaset düzlemine uygun bir söylem ve politika geliştirmekte ise yetersiz kalmıştır. Goran'ın, Kerkük başta olmak üzere 'tartışmalı bölgeler' hakkında güçlü bir politik söylem geliştirememesi ve Talabani'nin Cumhurbaşkanlığına karşı çıkmak dışında, Bağdat'ta Kürtlerin çıkarlarının gerektiği kadar savunulmadığı iddiası Kürt seçmenlerde karşılığını bulmamıştır. Buna ek olarak 'ulusal' temalı politikaların dışında bir söylem kullanmasının da bu durumda etkili olduğu söylenebilir. (Ayrıca, "ulusal" temalı politikaların dışında bir söylem kullanmış olmasının da başarısızlığında etkili olduğu söylenebilir.

KDP bu sonuçlar ışığında Kürt hareketi içindeki ağırlığını arttırmış ve diğer partilere göre daha fazla söz sahibi olmuştur. KYB bölgesel parlamento seçimlerinden daha başarılı olsa da KDP karşısında gücünü yitirmiştir. Bu KDP'nin birçok bölgede yeterli ve net sayıda aday çıkarmasına bağlanabilir. KYB ise birçok bölgede seçmen karşısına gerekli sayıdan fazla adayla çıkınca oyları bölünmüştür. Gereksiz oy kaybına uğradığı söylenebilir. Yerel seçimlerde Goran karşısında kaybeden KYB, genel seçimlerde bu sefer KDP'nin gölgesinde kalmıştır.

Kerkük'te Kürtler bekledikleri oyu alamamışlardır. Araplar ve Türkmenlerin Allavi listesinde birleşmeleri ve Goran grubunun Kürtlerin oylarını bölmesi bu sonuçta etkili olmuştur. Oylar yarı yarıya bölüşülmüştür. Bu durum Kerkük'ü tek bir grubun yönetemeyeceğini göstermesi açısından önemli mesajdır. İşgal sonrası Kürtlerin Kerkük'ün demografisini değiştirdikleri, Kerkük'e ciddi oranda nüfus dolayısıyla seçmen yığıldıkları artık sır değildir. Ancak tüm bu faaliyetlere rağmen Kürtler Kerkük'te beklediklerini bulamamışlardır.⁵⁷

56. "Goran: Kürtler Birlikte Hareket Etmeli", *Haber Panorama*, 1 Nisan 2010. (http://www.haberpanorama.com/news_detail.php?id=19932); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

57. Gregg Carlstrom, "Analysis: Kurds Not The Only Kingmakers", *The Majlis*, 27 Mart 2010. (<http://www.themajlis.org/2010/03/27/analysis-kurds-not-the-only-kingmakers>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Seçimlere Irakiye listesinde katılan Irak Türkmen Cephesi son seçimlerde 5 milletvekili çıkarmayı garantilerken, işgalden bu yana tek milletvekili ile temsil edilebilen Türkmenler ilk kez fazla sayıda milletvekili çıkarmışlardır. Irak Türkmen Cephesi'nin Irakiye listesi ile seçimlere girmesinin doğru bir strateji olduğu ve Türkmenlerin bu durumdan karlı çıktığı ortadadır.⁵⁸ Seçim sonuçları, hukuki olmasa da siyasi bir dayanak olarak Kerkük'ün statüsü sorununu gelecek dönemde tartışılacak en önemli konulardan biri haline getirmiştir. Ancak net olan Kürtlerin bu kente hâkim olma iddiasını yitirdikleridir. Kerkük'teki seçim sonuçlarının şehrin demografik yapısını yansıttığını söylemek yanlış olmaz. Kürt partiler Kürt seçmenlerin yaşadığı bölgelerden, Türkmen ve Arap partiler de Türkmen ve Arap seçmenlerin yaşadığı bölgelerden oy aldıkları göre Kerkük'ün demografik yapısı doğal olarak ortaya çıkmış olmaktadır.⁵⁹ Kerkük'te uluslararası kamuoyuna kendi politikalarını anlatacak olan pek çok kişi tarafından seçim sonuçları veri olarak kullanacaktır.

Türkmenler, Türkiye'nin de yönlendirmesiyle genelde Allavi ittifakını tercih etmişler, Irak Türkmen Cephesi adayları seçimlere bu ittifaktan katılmışlardır. Bu durum avantaj sağlayarak Türkmenlere mecliste birden fazla sandalye kazandırmıştır. Irak Türkmen Cephesi, seçime tek başına girmesi halinde 1 sandalye çıkarabileceken Irakiye İttifakı ile 5 milletvekili çıkarmıştır. Şii listelerinden seçime giren Türkmenler de bulunmaktadır. Böylece Irak Parlamentosu'ndaki Türkmen sayısı bir hayli artmış durumdadır. Ama birlikte davranıp davranmayacaklarını zaman gösterecektir. Bu durum Türkmenlerin diğer gruplarla ittifaka zorunlu oluğunu ortaya koyarken; Türkmenlerin siyasi eğilimleri, sayısı ve gücü konusundaki 'efsaneler' ve 'yanlış' rakamların varlığı bir kez daha teyit edilmiştir.

Irakiye listesi içindeki Sünni Arapların, Şii partilerin ve Kürtlerin sistemdeki ağırlıklarını törpülemeye çalışabilirler. Ancak Kürtler ve Araplar arasındaki ihtilafların kolaylıkla çözülmesi beklenmemelidir. ABD'nin ve bazı bölge ülkelerinin tutumunun da Kürtlerin geri adım atmalarında belirleyici olduğu unutulmamalıdır.

Ülkedeki mezhepler, yerleşik oldukları coğrafyalarda yine kendi gruplarına oy vermişlerdir. Orta bölgede Sünniler, güneyde Şiiler, kuzeyde ise Kürtler yekpare davranmışlardır. Bu durum ülkede herkesin kendi mahallesine oy verdiğini göstermektedir. Böyle bir resim içinde Allavi grubu karışık yapısı nedeniyle en azından ortak çıkarlar çerçevesinde bir 'mantık' birlikteliği ile bir araya gelinebileceğini göstermiştir. Bunun bir 'gönül birliği' değil belli çıkarlar çerçevesinde olduğu unutulmamalıdır. Bu, Irak'ta durumun hâlâ nazik olduğunu ortaya koymaktadır.

Ülkedeki tüm grupların nasıl davranacağı, çıkar birlikteliğinin devam edip etmeyeceği 2011 sonunda ABD askerlerinin çekilmesinden sonra netleşecektir. Türkiye açısından olabilecek en iyi sonucun ortaya çıktığı ve. Türkiye'nin Irak'taki seçim sonuçları konusunda kaygısı olmayan tek ülke olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İran aç-

İşgalden bu yana tek milletvekili ile temsil edilebilen Türkmenler, seçimlere Irakiye listesinde katılmış ve son seçimlerde ilk kez 5 milletvekili çıkarmayı garantilemiştir.

58. Suphi Saatçi, "Irak Seçimleri ve Türkmenler", *Kerkük Feneri*, 2 Nisan 2010. (<http://www.kerkukfeneri.com/irak-secimleri-ve-turkmenler-suphi-saatci/>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

59. Sam Dagher, "Iraq Election May Leave Kirkuk Status Uncertain", *NYT*, 12 Mart 2010. (<http://www.nytimes.com/2010/03/13/world/middleeast/13kirkuk.html?scp=4&sq=Iraqi%20elections&st=cse>); erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

Kerkük'te
uluslararası
kamuoyuna kendi
politikalarını
anlatacak olan pek
çok kişi tarafından
seçim sonuçları
veri olarak
kullanacaktır.

sından ise mevcut tablo hiç de tatmin edici değildir. İran'ın 2003'teki işgalden sonra oluşan yönetim sayesinde Irak'ta ilk kez kendisine dost bir yönetim bulunduğunu, bu tablonun son seçimlerle değişmesine izin vermemek için de elinden geleni yapacağını tahmin etmek zor değildir. İran, Irak'ı bir daha kaybetmeyi göze alamaz; çünkü Irak bu ülke için Arap dünyası içinde bir Truva atı gibidir.

Irak'ta hala bir vekâlet savaşı yürütüldüğünü düşünürsek İran'ın, ABD, Türkiye, Suudi Arabistan ve Ürdün gibi ülkeler karşısında az farkla da olsa seçimi kaybettiği söylenebilir. Bununla birlikte, İran'ın her zaman Irak içinde çok etkili olduğunu unutmamak gerekmektedir.⁶⁰ Türkiye şimdiye kadar tüm gruplara eşit mesafede durmaya çalıştıysa da bu seçimlerde bütün grupları kucakladığını düşündüğü Allavi ittifakına destek vermiştir. Türkiye, Irak seçimlerinde doğru bir politika izleyerek kazanmıştır. Bağdat Hükümeti, içinde kendisiyle çok yakın çalışacak unsurları görmek isteyecektir. ABD'nin seçim sonuçları ışığında Sünni grupların hükümette yer alması suretiyle siyasal sistemle bütünleşmeleri için çaba harcayacağı ve istikrarı böylece güçlendirmeye çalışacağı olasıdır.

Allavi'ye karşı, ABD ile olan karmaşık ilişkileri ve geçmişi sebebiyle, bölge ülkeleri belli ölçüde şüpheyle yaklaşırsa da, Allavi'nin geçmişi Irak şartlarında 'kabul edilebilir' olarak değerlendirilmektedir. Arap basını, Allavi'nin koalisyon için müzakerelere açık olmasının altını özellikle çizmektedir. Allavi'nin Irak'ın, Arap dünyası ve Türkiye ile daha yakın ilişkiler içerisine girmesini istediği de bilinmektedir. Seçim sonuçları açıklandıktan sonra Londra merkezli El-Kudüs El-Arabi Gazetesi, Suriye'nin açıkça 'Allavi Suriye'nin dostudur' yaklaşımı sergileyeceğini; hatta Suriyeli yetkililerin Allavi'nin başarılı bir koalisyon kurması için her türlü desteği vermeye hazır olduklarını yazmıştır. Aynı gazete 'Suriye'nin Türkiye'den de koalisyon hükümetinin kurulabilmesi için Bölgesel Kürt Yönetimi üzerindeki ağırlığını kullanmasını rica ettiğini' haberine de yer vermiştir.⁶¹ İran ise Allavi'ye karşı sert sayılabilecek ithamlar seçim sonuçlarıyla beraber medyada yer almaya başlamıştır. Seçim kampanyası boyunca İran konusunda oldukça özenli bir dil kullanmayı tercih eden Allavi bu ithamlar⁶² karşısında sert sayılabilecek cevaplar vermekten geri kalmamaktadır.⁶³ İran, Allavi'nin iddialarını yalanlamakla birlikte⁶⁴ Irak'ta

60. Allavi'nin seçimleri kazanmış, Maliki'nin kaybetmiş olmasına yaslanarak yapılan İran değerlendirmeleri oldukça rahat bir şekilde yanıltıcı bir okuma anlamına da gelmektedir. Özellikle Washington ve Londra merkezli analizlerin neredeyse tamamı seçim sonuçlarını bu şekilde okudular. Bu okumanın hem çok sağlıklı olmadığını hem de 2009 seçimleri sonrası yapılan aceleci analizleri hatırlattığını söylemek yanlış olmaz. Öncelikle, Allavi-İran gerilimi belli bir uzlaşma zeminine bir şekilde gitmesi mukadderdir. Ne İran Irak'ın dışlandığı bir Irak senaryosunda arzuladığı etkinliği koruyabilir; ne de Irak'ın güçlü komşularından İran'la uzun soluklu bir gerilimi arzular. İran Irak'la ilişkilerinde kısa vadeli hesap yapamayacak kadar çok bu ülkeye siyasi, sosyal ve ekonomik yatırım yapmış durumdadır. Mezhepçi bir yaklaşımla uzun vadede Irak'la ilişkileri, dolayısıyla bölgedeki stratejik derinliğini zaafa uğratabilir. Özellikle, Irak üzerinden Türkiye ve Suudi Arabistan ile karşı karşıya gelmek ne İran'ın ne de bölge ülkelerinin arzuladığı bir durumdur. Dolayısı ise orta ve uzun vadede İran'ın bütün Irak'ı kucaklayabilen politikalar ürettiği ölçüde bölgesel gücünü koruyabileceği aşıkardır.

61. Arab Press Reaction to Eyad Allawi's Election Success, Nadia Taha, *The New York Times*, AT War Blog, 31 Mart 2010.

62. İran gazetelerinden Keyhan ve Risalet, Allavi'nin 'ABD, İngiltere ve Suudi Arabistan'ın hizmetçisi olduğunu' yazarken; Allavi'de BBC'ye verdiği demeçte 'İran'ın Irak'ı dışında her ittifak blokuyla konuştuğunu ve kendisinin başkanlığını engellemeye çalıştıklarını' iddia etti.

63. Iran in silent fury over Iraq election result, *The National*, Michael Theodoulou and Maryam Sinaiee, 31 Mart 2010.

64. İran Dış İşleri Bakanlığı sözcüsü Ramin Mihmanperest 31 Mart'ta yaptığı bir açıklama ile 'Irak'taki ittifakların koalisyonu ve hükümet meselesinin Irak'ın bir iç sorunu olduğu, İran'ın daima iç meselelere müdahaleden uzak durduğunu' söyledi. Iran Rejects Interference in Iraqi Elections, *Press TV*, 31 Mart 2010. <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=122136§ionid=351020101>; erişim tarihi: 2 Nisan 2010.

kesin sonuçlar açıklanmadan önce, Kürt koalisyonunda yer alan Cumhurbaşkanı Celal Talabani ve Şii ağırlıklı Irak Milli İttifakı'ndan yardımcısı Adil Abdül Mehdi, haftalar önce başlamış olan Nevruz kutlamaları için Cumartesi günü Tahran'a gitmişlerdir. O esnada, Allavi'ye yakın bir sonuç elde eden Başbakan Nuri El Maliki, Hukuk Devleti İttifakı'ndan bir heyeti de Tahran'a göndermiştir.⁶⁵

ABD, Irak'ta istikrarı sağlayabilmek için Kürtlerin taleplerini bir noktadan sonra dizginlemek, Sünnileri siyasi sisteme çekmek, İran'ı dikkate almak ve Türkiye ile uyuma önem vermek zorundadır. Öte yandan, ABD'nin Irak'tan çekilmesi, ABD askerlerinin tamamen çekilmesi anlamına gelmeyecektir. Washington yönetiminin Irak'ın kuzeyinde mutlaka belirli bir güç bırakacağını ve ABD'nin Kürtlerle olan yakın işbirliğinin bu askeri varlığa zemin hazırladığını söyleyebiliriz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, Irak seçimleri olumlu geçmiş ve Irak halkı birlikte yaşamak istediği mesajını vermiştir. 2011'de ABD'nin çekilmesinin ardından durum daha da netleşecektir. Ancak, topyekûn bir istikrar için daha uzun zamana ihtiyaç var gibi gözükmektedir. Özellikle ülke içinde karmaşık etnik mezhep yapısının yol açtığı tarihi hesaplaşmalar, çıkar dengeleri göz önüne alınırsa çevre ülkelerin ve ABD'nin de Irak'ı çok rahat bırakmayacağı söylenebilir. Başka bir ifade ile bundan böyle Irak'ın kaderi içeriden olduğu kadar dışarıdan da belirlenecektir.

Şiddet, etnik ve mezhepçi bloklar, dış etkenler ve işgal ortamına rağmen seçimlerin başarıyla tamamlanmış olması Irak için, olumlu bir istikamete işaret etmektedir. Bir önceki meclisteki 275 vekilden sadece 62 tanesinin yeni mecliste yer alacak olması da elit dönüşümü ve demokratikleşme açısından oldukça olumlu bir gelişmedir. Mezhepçilik, etnik-ulusalcılık ve kabilecilik, Irak siyaseti ve sosyolojisi açısından hala önemli sinir uçları olmaya devam etmekle beraber, bu çatışma alanlarının dışına çıkan işaretlerin ortaya çıkmış olması da ümit vericidir. Aynı şekilde kabilesine ya da bürokratik görevine yaslanarak seçimlere girmiş önemli sembolik isimler seçimlerde başarısızlığa uğramışlardır. Mesela, Anbar'daki İssavi kabilesinden 50.000'e yakın oy bekleyen Hamit Şafi El-İssavi, sadece birkaç bin oy alabilmiştir. Aynı şekilde yüz binlerce memuru olan kurumların başındaki İçişleri Bakanı Cevat El-Bulani ve Savunma Bakanı Abdulkadir Muhammed Casim gibi isimler, beklentilerinin tam aksine, birkaç bin oyu zor alabilmişlerdir. İttifak aday listelerinde seksenli sıralara konan bazı isimler, halkın parti yönetimi tercihlerini aşan tavırlarıyla seçimlerde liste başı gelebilmişlerdir. Son seçimlerde ortaya çıkan seçmen rasyonalitesi Irak siyaseti için olumlu sinyaller vermiştir.

Türkiye şimdiye kadar tüm gruplara eşit mesafede durmaya çalıştıysa da bu seçimlerde bütün grupları kucakladığını düşündüğü Allavi ittifakına destek vermiştir.

65. Iran Plays Host to Delegations After Iraq Elections, *The New York Times*, 1 Nisan 2010, Rod Nordland.

Bir önceki meclisteki 275 vekilden sadece 62 tanesinin yeni mecliste yer alacak olması da elit dönüşümü ve demokratikleşme açısından oldukça olumlu bir gelişmedir.

Irak SOFA anlaşmasının hayata geçmesi durumunda üç büyük gerilime ev sahipliği edecektir. Birincisi, ABD'nin çekilmesiyle ortaya çıkacak siyaset ve güvenlik boşluğu bir çok farklı aktör tarafından doldurulmaya çalışılacaktır. İkincisi, işgalden bu yana sadece Baasçı elementler, İslamcı ve milliyetçi gruplar üzerinden vuku bulan direniş ve şiddet ortamı, ülke genelinde eksenini hızla genişletebilecektir. Üçüncüsü, bölgesel güçler doğan boşluğu doldurmak üzere atacakları adımlar nedeniyle Irak'ta ve bölgede gerilimler içerisine girebilirler. Irak'ın bu kaos senaryosundan uzak durabilmesinin yolu, 2010 seçimlerinde ortaya çıkan tabloya bütün kesimlerin saygı göstermesinden geçmektedir. 2005'te bütün kesimlerin Irak siyasetine müdahil olmamasının maliyeti oldukça büyük sonuçlar doğurmuştur. Yeniden bir iç savaş ortamının oluşması Irak'ta kazanani olmayan siyasal bir girdap anlamına gelmektedir.

Irak'ta günlük yaşam ve ekonomi son otuz yıldır bir yıkım içerisinde. Körfez savaşı sonrası ambargo yönetimi altında tamamen çöken Irak ekonomisi işgalle birlikte bir büyük tahribata daha uğramıştır. 2008'den bu yana toparlanma işaretleri veren Irak ekonomisi doğal kaynakları konusunda makro ekonomik kararlarını tamamen siyasi geleceğine bağlamış durumdadır. Geçen sene içerisinde petrol fiyatlarında yaşanan iniş çıkışlar Irak ekonomisinin kırılganlığını bir kez daha göstermiştir. Önümüzdeki dönemde kabul edilebilir bir istikrarlı tablo ortaya çıkmazsa sosyo-ekonomik sorunlar daha da yakıcı hale gelecektir. Toplam ihracat gelirinin %95'inden fazlasını petrol ihracatının oluşturduğu ülkede, gayri safi yurtiçi hâsıla artan petrol gelirlerine paralel olarak 2008 yılında %10'luk bir büyüme sergileyerek dış pozisyonunu önemli ölçüde güçlendirmiştir. Bu trendin devam edebilmesinin yegâne yolu, bütün Irak'ı kucaklayan bir politik ekonomi yaklaşımında ısrardan geçmektedir.

Irak etnik ve mezhebi bloklar etrafında kutuplaşmış bir siyasi yapıya sahiptir. Anayasa tarafından da tescil edilen bu kırılgan yapı Irak'ın geleceğindeki en büyük sorunu teşkil etmektedir. Son seçimlerde bu fasit daireyi kırma girişimi olarak okunan Irakiye İttifakı, belli ölçüde umut vermiş durumdadır. Ancak seçim sonuçlarının detaylı analizine bakıldığında kahir ekseriyetin etnik-mezhepçi eğilimler öncülüğünde tercihte bulunduklarını söylemek yanlış olmaz. Etnik-Mezhepçi eğilimler siyasete bu denli yoğun bir şekilde tercüme edildiği sürece bölgesel güçlerin Irak'a pozitif katkı sunmaları da zorlaşmaktadır. Irak'taki bütün gruplar, etnik veya mezhebi hassasiyetler üzerinden kısa veya orta vadeli alan savunması siyaseti yapabileceklerini fark etmelidirler. Mevzi kazanma ve koruma üzerine dayalı bu tarz siyaset, Irak'ta sadece dondurulmuş çatışma alanlarının güçlenmesine yol açmaktadır.

Irak'ta etnik ve mezhepçi siyasetin bir sonucu olarak kazanımlar elde ettiğini düşünen gruplar bulunmaktadır. Bu grupların başında Kürtler ve Şiiler gelmektedir. Kısa vadede her iki grubun da belli kazanımlar elde ettiği doğrudur. Fakat aynı şekilde, her iki grubun da elde ettiği siyasi sermayeyi nerede ve nasıl harcayabileceği konusu tartışmalıdır. Kürtlerin, elde ettikleri kazanımlar üzerinden giriştikleri her büyük siyasi adım diğer kesimlerce tepki ile karşılanmıştır. Aynı şekilde Şiilerin adımları da sert tepkilere

maruz kalarak, istifhamların artmasına yol açmıştır. Kürtlerin, Irak'ın bir mikrokozmu olan Kerkük konusunda sorumsuz adımlar atmaları dondurulmuş çatışmaların bir anda alevlenmesi anlamına gelebilir. Kerkük meselesinde bütün Irak'ın, bölge ülkelerinin ve uluslararası kamuoyunun tatmin olacağı bir çözüme destek verilmelidir.

Bölge ülkeleri, Irak'taki lokal siyaseti aşabilen bir tavır sergileyebildikleri ölçüde Irak'ın geleceğine olumlu katkı sunabilirler. Aksi her yaklaşım, Irak içerisinde meşruluğu sürekli sorgulanacak olan aktörler inşa etmekten, vekâlet savaşlarının kızışmasını sağlamaktan öteye geçmeyecektir. İşgalden sonraki yedi yıl, gelecek vizyonu olmayan bu siyasetin maliyetini görmek açısından kâfidir. Türkiye'nin bütün kesimleri kucaklamaya gayret eden siyaseti, bu anlamda örneklik teşkil etmektedir. İşgal öncesinde, Türkiye'nin Irak'a Komşu Ülkeler Konferansları ile başlattığı yeni siyaset dili meyvelerini vermiş durumdadır. Irak'ta görece siyasi istikrarın yakalanmasına önemli katkılar yapan bu yaklaşım ne kadar çok sayıda aktör tarafından benimsenirse Irak'ta normalleşme süreci de o denli hızlanacaktır.

ABD açısından Irak'ı işgali, bir Bush dönemi macerası, Obama dönemi fırsatı olarak değerlendirilmekteydi. Özellikle Obama'nın ABD başkanı olmasının ardından, Afganistan ve Irak'ta atmayı planladığı adımlar bütün bölgeye umut vermişti. Başkanlıkta bir yılını dolduran Obama, her iki ülke için dile getirdiği yol haritalarını uygulamak bir yana, geri adımlar atmak durumunda kalmıştır. ABD yönetiminin Irak'la ilgili olarak iki başlıkta süreci tıkayan tavrı bulunmaktadır. Birincisi, Amerika Irak'la anlaşma imzalamış olmasına rağmen çekilme takvimine dair sürekli farklı sinyaller vermektedir. İkincisi İran ile ABD arasında yaşanan gerilim oldukça kolay bir şekilde kendisini Irak'ta yeniden üretme potansiyeline sahiptir. ABD'nin Irak işgalini sonlandırmaya dair adımlarda yaşadığı gelgitler ve İran gerilimi devam ettiği sürece Irak'ta istikrara katkı yapması mümkün değildir.

Irak'ın bu kaos senaryosundan uzak durabilmesinin yolu, 2010 seçimlerinde ortaya çıkan tabloya bütün kesimlerin saygı göstermesinden geçmektedir.

7 Mart seçimlerinin sadece bir Irak seçimi olmadığını söylemek ve bu seçimlerin ABD ile İran arasındaki denkleme işaret eden, aynı zamanda başta Türkiye olmak üzere diğer bölge ülkelerini de yakından ilgilendiren karmaşık bir bulmaca olduğu tespitini yapmak son derece rasyonel bir bakış açısını yansıtmaktadır. Irak'ın, bölgenin bir *mikrokozmu* olduğu yaklaşımından yola çıkarsak, Irak'ın geleceğinin Ortadoğu'nun geleceğiyle ne ölçüde yakından ilintili ve iç içe geçmiş olduğunu daha net bir biçimde görebiliriz.

Irak'ta 7 Mart 2010 tarihinde yapılan genel seçimler, sadece bu ülkenin değil hem bölge ülkelerinin hem de ABD gibi uluslararası güçlerin stratejileri ve gelecek projeksiyonları açısından önem taşımaktadır. Eski Başbakan İyad Allavi liderliğindeki Irakiye İttifakı'nın 91 sandalye ile kazandığı seçimin sonuçlarına göre, şu anki Başbakan Nuri El Maliki'nin Hukuk Devleti İttifakı 89, Irak Milli İttifakı 70 ve Kürdistan İttifakı Listesi de 43 sandalye ile Irak Parlamentosu'ndaki yerini alacaktır. Bir pazarlıklar ve koalisyonlar siyasetine sahne olan Irak, yeni hükümetin kuruluş sürecinde de bu mücadelelerin yaşandığı bir coğrafya olarak hem ABD, hem İran, hem Türkiye ve hem de diğer komşu ülkeler tarafından dikkatle izlenecektir.

Mete ÇUBUKÇU

Gazetecilik alanında birçok ödülün sahibi olan Mete Çubukçu, Ortadoğu'nun uzman gazetecilerinden birisidir. Irak'ta yapılan bütün seçimleri yerinde izlemiş olan Çubukçu, halen NTV Haber müdürlüğü görevini sürdürmektedir.

Taha ÖZHAN

SETA Genel Koordinatörü olan Taha Özhan, bölgemizde işgal sonrası Irak üzerine hazırlanmış ilk raporun (*İşgalin 6. Yılında Irak*, SETA, 2009) ortak yazarıdır. Özhan, dış politika ve politik ekonomi konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Reşit Galip Cd. Hereke Sokak No: 10
GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.405 61 51 | Faks : +90 312.405 69 03
www.setav.org | info@setav.org

SETA | Washington D.C. Office

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org